

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce na roky 2023 – 2030

Tuhár, 2023

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Zámer spracovania
Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Tuhár

Tabuľka č. 1

Názov dokumentu	Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Tuhár na roky 2023 – 2030
Forma spracovania	Externými odborníkmi a zástupcami samosprávy, v zmysle zákona 309/2014 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a platnej Metodiky
Riadenie procesu spracovania	<ul style="list-style-type: none">• Projekt spracuje pracovná skupina zložená z externého odborníka a volení zástupcovia Obce Tuhár• Občania budú informovaní prostredníctvom úradnej tabule• Podnikateľské subjekty a neziskové organizácie budú oslovené ohľadne spolupráce
Obdobie spracovania	September 2022 – August 2023
Financovanie spracovania	Spracovanie bude financované z projektu „Podpora rozvoja a optimalizácie verejných politík v samosprávach okresu Lučenec“ (Európsky sociálny fond, OP Efektívna verejná správa), kód projektu: 14011APX2

Časový harmonogram spracovania dokumentu

Tabuľka č. 2, rok 2022/2023

Mesiac	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Úvod													
Analytická časť													
Stratégia a obce													
Programová časť													
Realizačná časť													
Finančná časť													
Podporné kapitoly													

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Metódy zapojenia verejnosti do prípravy PHRSR

Tabuľka č. 3

Metóda	Informovanie verejnosti	Získavanie názorov verejnosti	Zohľadnenie názorov verejnosti
Úradná tabuľa			
Miestny rozhlas			
Listy/pošta			
Elektronická pošta			
Tlačená verzia PHRSR			
Elektronická verzia PHRSR			
Verejné zasadnutie pracovnej skupiny			
Využitie nezávislého facilitátora			

Zoznam členov pracovných skupín

Tabuľka č. 4

Funkcia v strategickom plánovaní	Funkcia v pracovnom zaradení	Meno a priezvisko
Koordinátor	Starosta obce	Bc. Peter Čeman
Člen pracovnej skupiny	Poslankyňa	Anna Čemanová
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Juraj Haško
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Marian Haško
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Ján Hrnčiar
Člen pracovnej skupiny	Poslanec	Ján Poničan
Metodik	Strategické plánovanie, analýzy, facilitácia	Ing. Milan Haluška

OBSAH

1. ÚVOD – Základné východiská procesu tvorby a obsahu	1
2. ANALYTICKÉ VÝCHODISKÁ.	3
2.1. Zhodnotenie implementácie doterajších stratégií.....	3
2.2. Kľúčové trendy vývoja, ak by sa stratégia PHRSR neimplementovala.....	4
2.3. Identifikácia vnútorných potenciálov, výziev, limitov a problémov	5
2.4. Analýza východiskovej situácie	5
2.4.1 <i>História</i>	5
2.4.2 <i>Zemepisná charakteristika a prírodné zdroje</i>	8
2.4.3 <i>Výmera obce a využitie pôdy</i>	11
2.4.4 <i>Demografický vývoj</i>	13
2.4.4.1 <i>Stav a vývoj počtu obyvateľstva</i>	13
2.4.4.2 <i>Veková štruktúra obyvateľstva</i>	15
2.4.4.3 <i>Národnostná štruktúra obyvateľstva</i>	16
2.4.4.4 <i>Náboženská štruktúra obyvateľstva</i>	17
2.4.4.5 <i>Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva</i>	19
2.4.5 <i>Trh práce</i>	20
2.4.5.1 <i>Nezamestnanosť</i>	20
2.4.6 <i>Ekonomický rozvoj (ekonomika)</i>	21
2.4.6.1 <i>Obecný rozpočet</i>	21
2.4.6.2 <i>Malé s trebné podnikanie</i>	22
2.4.6.3 <i>Cestovný ruch</i>	22
2.4.7 <i>Sociálna infraštruktúra</i>	24
2.4.7.1 <i>Inštitúcie a organizácie</i>	24
2.4.7.2 <i>Školstvo</i>	25
2.4.7.3 <i>Sociálna a zdravotná starostlivosť</i>	25
2.4.7.4 <i>Služby</i>	26
2.4.7.5 <i>Kultúra a šport</i>	27
2.4.7.6 <i>Bývanie</i>	27
2.4.7.7 <i>Ochrana a bezpečnosť</i>	28
2.4.8 <i>Technická infraštruktúra</i>	29
2.4.8.1 <i>Doprava a cesty</i>	29
2.4.8.2 <i>Voda, kanalizácia a plyn</i>	29
2.4.8.3 <i>Elektrická energia, osvetlenie a rozhlas</i>	30
2.4.8.4 <i>Environmentálna infraštruktúra</i>	30

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

2.4.8.5	Informačná spoločnosť a telekomunikácie	32
2.4.9	Manažment a správa obce	32
2.5.	Identifikácia výziev, limitov a problémov z vonkajšieho prostredia	33
2.5.1	Výsledky dotazníkového prieskumu	33
2.6.	Výstupy SWOT analýzy pre voľbu typu stratégie	35
2.7.	Výstupy benchmarkingu v kontexte širšieho územia	37
2.8.	Identifikácia disparít a faktorov rozvoja.....	37
2.9.	Strom výziev a problémov	37
3.	ROZVOJOVÁ STRATÉGIA	38
3.1.	Vízia rozvoja a hlavný cieľ	38
3.2.	Štruktúra priorít a ich väzby.....	38
3.3.	Systém cieľov, ich súvislostí, indikátorov.....	39
3.3.1	Prehľad strategických a špecifických (operatívnych) cieľov.....	39
3.3.2	Detailný popis strategických a špecifických (operatívnych) cieľov	39
3.4.	Strategický prístup pre dosiahnutie vízie.....	51
3.5.	Partneri pre implementáciu PHRSR a stratégia ich zapojenia	51
4.	IMPLEMENTAČNÝ PLÁN A PLÁN MONITOROVANIA	51
4.1.	Nástroje na implementáciu stratégie	51
4.2.	Systém monitorovania a hodnotenia napĺňania PHRSR.....	53
5.	PLÁN VYUŽITIA ZDROJOV	54
6.	RIZIKÁ IMPLEMENTÁCIE A ICH PREVENCIA	57
7.	RIADENIE IMPLEMENTÁCIE	58
8.	ODPORÚČANIA A POŽIADAVKY VYPLÝVAJÚCE Z PHRSR	59
8.1.	Odporúčania a požiadavky vyplývajúce zo spracovania PHRSR	59
8.2.	Odporúčania a požiadavky pre partnerské a spolupracujúce subjekty	59
8.3.	Záverečná správa	59
9.	VYUŽITÉ LITERÁRNE ZDROJE A INÉ ZDROJE	60
10.	PRÍLOHY	60

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Tuhár na roky 2023-2030		
Obec Tuhár		
<i>Schválený: uznesením Obecného zastupiteľstva vo Tuhári č. 70/2023 , dňa 27.09.2023</i>		
Plánovacie obdobie	2021 – 2027	
Schvaľovací orgán / orgány	Obecné zastupiteľstvo	
Identifikácia územnej/-ných samospráv/-y, pre ktorý/-é sa dokument spracováva	Obec Tuhár	
Dátum schvaľovania	27.09.2023	
Dátum platnosti	Od 01.10.2023 do 31.12.2030	
Členovia riadiaceho výboru participatívnej tvorby PHRSR	V zmysle tabuľky č. 4	
Gestor tvorby PHRSR a jeho kontaktné údaje	Ing. Milan Haluška, milan.haluska@tomasovce.sk	
Koordinátor tvorby PHRSR a jeho kontaktné údaje	Bc. Peter Čeman, starosta.tuhar@gmail.com	
Členovia tímov logistickej podpory	Ing. Dana Gel'hošová Bc. Ľubica Póšová	
Adresa zverejnenia PHRSR na napr. webovom sídle zadávateľa tvorby stratégie (obcí, miest, VÚC)	https://www.tuhar.sk/	
1. ÚVOD - Základné východiská procesu tvorby a obsahu		
1.1. Inštitucionálne východiská (legislatíva, kompetencie, partneri a inštitucionalizované štruktúry partnerstiev)		
1.1.1. Legislatíva upravujúca tvorbu a implementáciu PHRSR	Zákon č. 539/2008 Z. z o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov, Metodika a inštitucionálny rámec tvorby verejných stratégií schváleného uznesením vlády SR č. 197/2017 z 26. apríla 2017	
1.1.2. Rozhodovacie kompetencie v oblasti tvorby a implementácie PHRSR	Obecné zastupiteľstvo obce Tuhár	
1.1.3. Partneri	Dotknutá verejnosť	Obyvatelia obce Tuhár
	Hlavní aktéri rozvoja	Obyvatelia, podnikateľské subjekty, správcovia sietí, vodných plôch a vodných tokov, vlastníci nehnuteľností, neziskové organizácie
	Hlavní sociálno-ekonomickí partneri	Občania, neziskové organizácie
1.1.4 Inštitucionalizované partnerstvá pre tvorbu a implementáciu PHRSR	<ul style="list-style-type: none">• Región pod Javorom – združenie obcí• Regionálne združenie javor – záujmové združenie občanov a právnických osôb	

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	<ul style="list-style-type: none">• Oblastná organizácia cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie• Región Neogradiensis, z.p.o.• ZMOS, ZMON
1.2. Obsahové východiská	
1.2.1. Zdôvodnenie potreby spracovania PHRSR	<p>Programovanie rozvoja obce sa v súčasnosti nevyhnutne spája s pojmom integrácie do Európskeho spoločenstva, je však aj prvým krokom k naplánovaniu budúcnosti lokálnou politikou rozvoja. Potreba tvorby programu rozvoja obce je zároveň daná Zákonom 539/2008 o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov, ktorý ukladá obciam povinnosť vypracovávať a aktualizovať PHRSR podľa potreby. Ďalším dôvodom je koniec platnosti aktuálneho dokumentu ako aj nové Programové obdobie 2021 – 2027. Obec identifikovala potrebu prehodnotenia prioritných problémov ako aj strategických cieľov vzhľadom na nové výzvy súvisiace s pandemickou situáciou a vojnovým konfliktom na Ukrajine a s tým súvisiacou energetickou krízou.</p> <p>Vypracovanie a schválenie PHRSR je zároveň jednou z podmienok pre využitie finančných štátnych zdrojov ako i zdrojov EÚ.</p>
1.2.2. Definícia územia pre spracovanie PHRSR a územnej štruktúry stratégie PHRSR	Kataster obce Tuhár, Okres Lučenec, Banskobystrický kraj
1.2.3. Relevantné vstupy z nadradených programových a strategických dokumentov	Partnerská dohoda SR 2021 - 2027, Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030, Program Slovensko 2021 – 2027, Národná stratégia regionálneho a územného rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK, Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike, Program odpadového hospodárstva SR na roky 2021 – 2025, Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019 – 2025, Vodný plán Slovenska, Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 – 2027, H2ODNOTA JE VODA Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody a ďalšie sektorové strategické dokumenty
1.2.4. Informácia o procese participatívnej tvorby PHRSR	Fáza 1.– Identifikácia potreby a impulzov vypracovania PHRSR a rozhodnutie o začatí prípravných prác – 07/2022 Fáza 2. – Prípravné práce, dotazníkový prieskum, stanovenie predbežnej vízie 08 - 12/2022 Fáza 3. – Inventarizačná, analytická a prognostická fáza spracovania PHRSR – 10/2022 - 04/2023 Fáza 4. – Stanovenie vízie, strategického smerovania, priorit a strategických cieľov PHRSR – 02-07/2023

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	Fáza 5. – Návrh vlastnej stratégie – strategického prístupu, postupu a nástrojov na dosiahnutie vízie a cieľov – 04-08/2023 Fáza 6. – Nastavenie implementácie, financovania, monitorovania a vyhodnocovania PHRSR – 06 - 08/2023 Fáza 7. – Prerokovanie a schvaľovanie návrhu PHRSR – 06 - 08/2023
--	---

2. ANALYTICKÉ VÝCHODISKÁ	
2.1 Zhodnotenie implementácie doterajších stratégií	
Cieľ 1.1.1 Vytváranie pracovných miest obcou – využitie národných projektov, obecný podnik	
Aktivita	Stav (splnené / nespĺnené/čiastočne splnené – možno uviesť aj rok realizácie)
Poskytovanie priestorov obce na podnikanie a služby	nesplnené
Vybudovanie obecného podniku – napr. výroba zámkovej dlažby	čiastočne nespĺnené
Cieľ 1.2.1 Investície do infraštruktúry cestovného ruchu	
Aktivita	Stav (splnené / nespĺnené)
Turistické značenie, oddychové miesta, osadenie informačno - poznávacích tabúľ (poznávanie fauny – flóry)	čiastočne splnené
Vybudovanie rozhľadní na najvyšších vrchoch v katastri obce (Bralo, 7 chotárov)	nesplnené
Budovanie cyklotrás, - projekčná príprava, realizácia	nesplnené
Poskytovanie služieb v cestovnom ruchu – ubytovanie, stravovanie, voľno -časové aktivity, požičovňa bicyklov, náučno -poznávacie výlety	nesplnené
Cieľ 1.3.1 Podpora aktívneho využívania pôdy a produkcie	
Aktivita	Stav (splnené / nespĺnené)
Pozemkové úpravy v intraviláne a v extraviláne obce	nesplnené
Cieľ 1.4.1 Modernizácia internetovej stránky a vydávanie propagačných materiálov	
Aktivita	Stav (splnené / nespĺnené)
Propagácia obce – výroba a distribúcia propagačných materiálov o obci	plnené priebežne
Úprava a modernizácia internetovej stránky obce	čiastočne splnené
Cieľ 2.1.1 Vytvorenie podmienok pre bývanie - budovanie nájomného bývania v obci	
Aktivita	Stav (splnené / nespĺnené)
Rekonštrukcia bývalej MŠ so ZŠ v Tuhári – na bytový dom	nesplnené
Cieľ 2.1.2 Budovanie a skvalitňovanie kultúrnej, športovej a inej spoločenskej infraštruktúry	

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Aktivita	Stav (splnené / nesplnené)
Budovanie optickej siete v obci	splnené
Zriadenie monitorovacieho kamerového systému v obci	čiastočne splnené
Športové multifunkčné ihrisko	splnené
Detské ihriská a fitness ihriská v prírode	splnené
Fitnesscentrum pre obyvateľov obce	čiastočne splnené
Rekonštrukcia knižnice a rozšírenie knižného fondu	čiastočne splnené
Zabezpečenie vybavenosti DHZ Tuhár	splnené
Rekonštrukcia budovy kultúrneho domu a obecného úradu – zateplenie a výmena, okien a dverí, stropov, najnižších podlaží, používanie solárnych alebo fotovoltických panelov, výmena palivovej základne za OZE	čiastočne splnené
Rekonštrukcia kuchyne kultúrneho domu	splnené
Rekonštrukcia požiarnej zbrojnice	splnené
Výstavba malého amfiteátra – vonkajšie pódium so striedkou	nesplnené
Nákup vianočného osvetlenia	čiastočne splnené
Rekonštrukcia miestneho rozhlasu	nesplnené
Cieľ 2.2.1 Podpora kultúrnych, spoločenských a športových podujatí	
Aktivita	Stav (splnené / nesplnené)
Organizácia kultúrno – spoločenských a športových podujatí	splnené
Podpora talentovaných/výnimočných obyvateľov Tuhára, ktorí reprezentujú obec	splnené
Podpora miestnych občianskych združení a spolkov a klubov	splnené
Cieľ 3.1. Podpora budovania environmentálnej infraštruktúry	
Aktivita	Stav (splnené / nesplnené)
Rekonštrukcia a dobudovanie miestneho cintorína	čiastočne splnené
Projektová príprava rekonštrukcie miestnych komunikácií a chodníkov vrátane vysporiadania pozemkov	čiastočne splnené
Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a parkoviska	čiastočne splnené
Rekonštrukcia centra obce a revitalizácia parku v centre obce	splnené
Výstavba verejného vodovodu	splnené
Výstavba kanalizácie a ČOV	nesplnené
Osadenie meračov rýchlosti v obci	nesplnené
Nákup traktora, vlečky, pluhu, posýpača, cisterny na pitnú vodu, cisterny na vývoz žúmp, kosačky, Výmena osobného motorového vozidla	čiastočne splnené
Výstavba zberového dvora – dočasného miesta uskladnenia odpadu	nesplnené
Obnova autobusových zastávok v obci	splnené
Budovanie poldrov a rybníka, regulácia potoka	nesplnené

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Podpora znižovania komunálneho odpadu v obci a likvidovanie čiernych skládok	splnené
--	---------

2.2 Kľúčové trendy vývoja, ak by sa stratégia PHRSR neimplementovala

Na základe zozbieraných informácií bola vypracovaná trajektória vývoja za predpokladu, že nebudú realizované žiadne opatrenia navrhovanej stratégie PHRSR, tzv. nulový variant:

- Zhoršenie životného prostredia
- Zvýšenie produkcie zmesových komunálnych odpadov z dôvodu nedostatočného triedenia KO,
- Zhoršenie stavu miestnych komunikácií a chodníkov,
- Zhoršenie stavu obecných budov,
- Zanedbané verejné priestranstvo,
- Zhoršená verejná bezpečnosť v obci,
- Zhoršenie kvality života obyvateľov,
- Odchod ľudí v produktívnom veku ako dôsledok zhoršenia životných podmienok v obci,
- Starnutie obyvateľstva a zvyšovanie miery ekonomického zaťaženia produktívnej zložky populácie.

Problémom malých obcí sú financie a úbytok obyvateľov. Mladých skutočne ubúda, sťahujú sa za školou a prácou do väčších miest. S veľkou pravdepodobnosťou bez strategického plánu a bez naplnenia krátkodobých, strednodobých, či dlhodobých cieľov, by čakal obec Tuhár negatívny demografický vývoj a s tým spojený znížený príjem do rozpočtu. Strategické rozhodnutia by boli chaotické a využívanie verejných zdrojov neefektívne. Obyvateľstvo by bolo nespokojné a predovšetkým ekonomicky aktívne obyvateľstvo by odchádzalo za lepšími podmienkami na život. Rozvoj obce by stagnoval. Narastali by problémy ako nezamestnanosť, problémy so zabezpečením starostlivosti o obyvateľov v poproduktívnom veku a neschopnosť plniť niektoré úlohy samosprávy. Zanedbané verejné priestranstvá, nízka dostupnosť služieb, či slabé podnikateľské zázemie nepresvedčia obyvateľov, aby v obci zostali. Roztočila by sa špirála následných problémov, ktoré by boli oveľa ťažšie riešiteľné.

2.3 Identifikácia vnútorných potenciálov, výziev, limitov a problémov

Potenciál obce Tuhár vyplýva z jej daností. Prvou je kľudný vidiecky charakter obce a možnosť využiť tento potenciál, nakoľko tento fakt čoraz viac láka obyvateľov prichádzať a ostať žiť na dedine. Výhodou sú skúsenosti zástupcov samosprávy so získavaním verejných finančných zdrojov ako aj realizáciou projektov.

Limitom je vzdialenosť a nie ideálna dopravná dostupnosť do okresného mesta. Výziev pre malú obec, ako je Tuhár, je niekoľko. Základným problémom sú obmedzené finančné zdroje, preto je nevyhnutné ich využívať čo najefektívnejšie, prípadne aktívne získavať iné verejné zdroje (štátne dotácie, EU fondy, ai.). Problémom je odchod mladých ľudí za prácou do väčších miest a tým negatívny demografický vývoj.

2.4 Analýza východiskovej situácie

2.4.1 História

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Ojedinelé archeologické nálezy z okolia Tuhára pochádzajú z doby bronzovej. Svedčia o tom aj úlomky črepov pilínskej kultúry (1500 – 1250 pred n.l.) z jaskyne Mara medvedia uložené v Novohradskom múzeu v Lučenci. Neskôr tu prevládala keramika kyjateckej kultúry (1250 – 700 pred n.l.). Ľudia v okolí Tuhára žili už pred 3000 rokmi. Názov Tugar sa objavuje v listinách z roku 1299 ako iuxta Holochtugar (riečka Halič – Tuhár). Aj v kráľovskej listine z roku 1327 sa spomína riečka Tuhár, neskôr Tuhársky potok. Etymologický názov Tugar sa odvádza od slova Togari – remeselníci, ktorí ohýbali drevo pomocou povrazov a pripravovali tak napr. sane a rozličné drevené oblúky. Podľa ľudovej etymológie názov Tuhár pochádza od kopca Tuhárce alebo potoka Tuhár.

V roku 1477 získal obec Tugar (Tuhár) od kráľa Mateja, Blažej Szilassy. Historici sa domnievajú, že išlo o Tuhár v tesnej blízkosti Lučenca, oddelenej od mesta Tuhárskym potokom. Teda treba rozlišovať tzv. Veľký Tuhár (pri Lučenci) a Malý Tuhár (pri Divíne). O Malom Tuhári z 15. storočia sa nenašli archívne dokumenty. Slovenská historiografia uvádza, že prvá zmienka o obci Tuhár ako Thugar je z roku 1573. Obec však vznikla zo staršieho osídlenia, listinným prieskumom v maďarských archívoch a v Istanbule (Turecko) sa zistili až štyri staršie údaje. Obec založili uhliari. V roku 1548 - 1549 obec Thugaar v rámci Haličského panstva bola vo vlastníctve rodu Lossonczy. V roku 1553 obec Kis Tugar (Malý Tuhár) v Novohradskej stolici patrila do okresu Juraja Madácha (slúžneho) a mala 5 port. Územnú celistvosť Novohradu narušili Turci, ktorým sa v druhej polovici 16. storočia podarilo podmaniť takmer celú stolicu. Podľa tureckého súpisu - deftera z roku 1554, vyplýva, že v obci bolo 6 port. Obyvatelia Malého Tuhára (Thugar) platili do sečianskeho sandžáku až do roku 1593. Rod Lossonczy v roku 1554 vymrel v mužskej línii. Urbár, ktorý sa zachoval z roku 1596, sa vzťahuje na majetky dcéry Anny. Tá v čase spísania urbáru vo februári 1596 zomrela. Obec Twgar patrila pod Haličské panstvo.

V súpise z roku 1598 sa nachádza Tuhár ako Divény – Tugar (Divínsky Tuhár) vo vlastníctve Žigmunda Balassu. Neskôr chotár obce Tuhár patrila rodu Balassovcov z Divína a Forgáčovcov z Haliče. V roku 1686 dostal na časť Tuhára kráľovskú donáciu gróf Štefan Zichy, po ňom Adam Zichy.

O banskej činnosti svedčia archívne dokumenty opustených banských diel v dôsledku osmanského nebezpečia v 16. storočí. Veľkú banskú činnosť vyvíjal Imrich Török z Podrečian, už v lete 1776 žiadal o dve prepôžičky v Tuhári v doline Strieborná, kde sa nachádzali štôlne so žilami striebra a medi. Vlastnil aj štôľňu u Matej obsahujúcu zlatostrieborné zarudnenie, ktorá sa nachádzala na pomedzí chotára Haliče a Tuhára v hone Pavlovo. Ale už koncom 18. storočia sa tu neťažilo. Kusy zlatonosnej rudy našiel v starých opustených baniach už v roku 1727 aj divínsky farár Ján Bolsitkovits (Belkovič), ktorý robil prieskumy aj v chotári Tuhára a analyzoval chemické zloženie rúd.

V roku 1715 sa urobil súpis poplatníkov aj v obci Tuhár. Pri zložitosti výrobných vzťahov, bolo ťažko diferencovať jednotlivé sociálne skupiny. V Tuhári bol počet domácností poddaných 6, všetky slovenské. Vláda nariadila súpis opakovať v roku 1720. V Tuhári spísali 7 slovenských poddanských domácností. Tuhár mal výmeru do 5 bratislavských meríc ornej pôdy. Súpis zaregistroval mlyn na obilie v Tuhári. V roku 1720 sa z obce vysťahovalo 5 rodín, boli to kolonisti z Novohradu, ktorí odchádzali do južnejších oblastí. Od konca 17. storočia bol Tuhár mestečkom s právom vydržiavania 4 jarmokov a pondelňajším týždenným trhom. V roku 1828 mal 118 domov a 801 obyvateľov. Živili sa prevažne remeslami. V 2. polovici 19. storočia splynul s Lučencom. V roku 1911 patrila Tuhár pod okres Halič, obvodný notársky úrad sa nachádzal v Divíne. V roku 1913 sa uvádza ako malá obec, ku ktorej patrí aj pustatina Forgáč. Patrila pod Novohradskú župu, okres Halič, s počtom domov 84 a s 549 obyvateľmi. Obyvatelia sú slovenskej národnosti.

Obec Tuhár Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

V I. svetovej vojne padlo 18 občanov obce. Po rozbití Rakúsko – Uhorska bol Tuhár začlenený v roku 1918 – 1938 do Československej republiky. V roku 1919 mal 548 obyvateľov žijúcich v 98 domoch. V roku 1923 obec Tuhár s potočnou radovou zástavbou patrila pod notársky úrad v Divíne. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, vápenníctvom, baníctvom. V roku 1924 bola začatá stavba štátnej cesty vedúcej z Tuhára od križa na Polichno. Ukončená bola v roku 1927. V roku 1931 bola začatá výstavba cesty na Budinú, tá bola dokončená v roku 1933. V roku 1932 bolo v obci založené Potravné družstvo. Pri obecnom úrade bola v roku 1935 zriadená knižnica. 21. decembra 1935 založil vedúci notár Jozef Panovský Pamätnú knihu obce Tuhár. V marci roku 1936 sa rozvodnil Tuhársky potok a spôsobil škody na domoch. Vojenskou správou bola postavená telefónna linka Divín – Ábelová vedúca i cez obec Tuhár a Polichno. 24. septembra 1938 bola všeobecná mobilizácia, z obce nastúpilo 50 mužov. 1. novembra 1938 Viedenská arbitráž prisúdila južné časti Slovenska horthyovskému Maďarsku. Tuhár ostal na území Slovenska. Na slávnostnom otvorení prvého Slovenského snemu v Bratislave 18. januára 1939 sa zúčastnili traja občania z Tuhára. 14. marca 1939 vznikla Slovenská republika. V roku 1940 žilo v obci 642 obyvateľov. Stavali sa obytné domy. V obci pracovala Osvetová komisia. Začiatkom augusta 1942 bola zavedená pravidelná autobusová doprava z Divína cez Tuhár do Ábelovej. V roku 1943 sa začalo s výstavbou Galantérky. V roku 1944 bola v obci zriadená telefónna stanica v budove Potravného družstva. 29. augusta 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie. Dňa 14. januára 1945 sa do dediny prísťahoval nemecký generálny štáb. Pri bombardovaní obce Tuhár bolo poškodených viacero hospodárskych budov. 28. januára 1945 boli pri ústupe vyhodnené všetky mosty do povetria a cesty boli zamínované. 29. januára 1945 bola obec oslobodená vojskami Sovietskej a Rumunskej armády. Ešte v roku 1945 vznikali strany, Zväz slovenskej mládeže, koncom roka Jednotný zväz slovenských roľníkov. 23. júna 1946 bola živelná pohroma, ktorá zničila skoro celú úrodu. V roku 1948 firma Baťa postavila modernú vápenku. V roku 1951 bola obec elektrifikovaná a v ďalšom roku sa premietali v obci filmy. V roku 1956 bolo založené menšinové JRD a v roku 1958 celoobecné JRD. Vďaka tuhárskym mramorom sa obec Tuhár dostáva do povedomia nielen na Slovensku, ale i v zahraničí. V roku 1959 bolo vybudované prvé športové ihrisko a odohrali sa početné futbalové zápasy v obci. Mramor Tuhár mal futbalový i volejbalový oddiel. V roku 1968 bolo vybudované nové futbalové ihrisko pri obci. V roku 1975 bol vybudovaný nový kultúrny dom, sídlo v ňom má Obecný úrad, Pošta aj Miestna ľudová knižnica.

Od 1. januára 1993 patrí Tuhár do samostatného štátu Slovenská republika, kraj Banskobystrický, okres Lučenec.

V roku 1993 bola založená tradícia karolovských výstupov na „Bralo“. V Tuhárskej doline sú rekreačné zariadenia, ktoré sa využívali aj pre medzinárodné tábory. V roku 1996 bol dostavaný a odovzdaný do užívania Dom smútku v priestore miestneho cintorína. V roku 1998 bol založený Klub slovenských turistov Bralo Tuhár, vydali sa aj prvé pohľadnice. V roku 2001 bola postavená kaplnka na začiatku obce a obec sa prostredníctvom SPP splynofikovala. V roku 2004 bol začatý projekt Tuhár vodovod - prvá časť bola urobená v roku 2008, druhá v roku 2010. Ďalej sa pokračovalo v roku 2014 a prvé rozvody v obci boli v roku 2015. V roku 2010 prvýkrát občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár organizovalo Stretnutie rodákov. V roku 2012 a 2014 boli vystavané nové autobusové zastávky a čiastočne zrekonštruované námestie obce. V roku 2012, 2013, 2014 boli v obci zakryté rigoly na viacerých miestach v celkovej dĺžke cca 240. V roku 2014 bol v obci vybudovaný vysokorýchlostný internet z fondov EU. V roku 2015 bolo v obci zrekonštruované verejné osvetlenie za úsporné LED osvetlenie - celkom 81 lúčok, káblovanie, výložníky a rozvodná skriňa tiež z fondov EU. V koncom roku 2015 bola v budove kultúrneho domu otvorená Ľudová izba.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

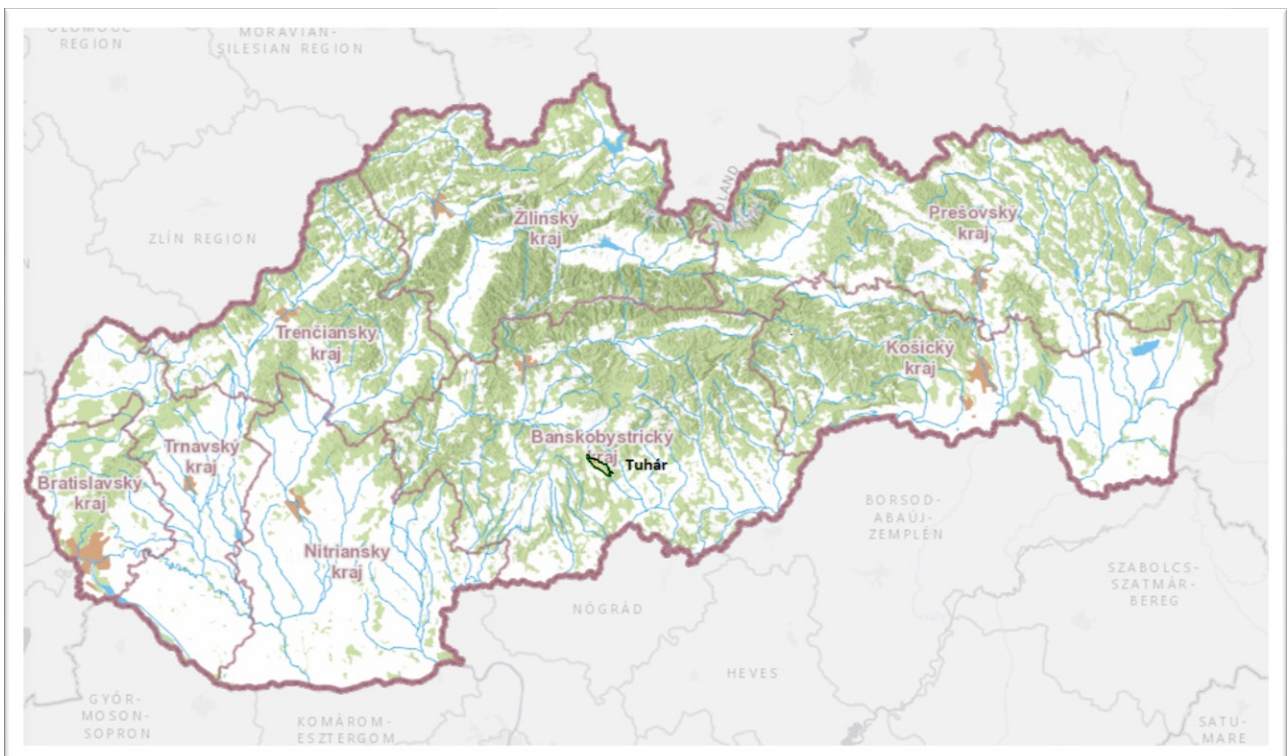
2.4.2 Zemepisná charakteristika a prírodné zdroje

Geomorfologické členenie (poloha) a príroda

Územie obce Tuhár sa nachádza na juhu stredného Slovenska, patrí do Banskobystrického kraja a do okresu Lučenec. Leží v nadmorskej výške 384 m. n. m., prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1573. Zemepisné súradnice obce sú: 48°25'43"S 19°30'28"V, na mape č. 1 je vyznačená poloha obce v rámci Slovenska. Prístup zabezpečuje cesta III/2665, ktorá je pri obci Haliči napojená na cestu I/75 (Veľký Krtíš – Lučenec). K Európskej ceste E58, ktorá spája na Slovensku tzv. južnú cestu *Bratislava – Nitra – Zvolen – Lučenec – Rožňava – Košice – Michalovce – Vyšné Nemecké.*, sa z obce Tuhár dostaneme po ceste III/2632 po 7 km. Okresné mesto leží 19 km juhovýchodne (Mapa č. 2), krajské mesto Banská Bystrica sa nachádza 65 km severozápadne od Tuhára a od hlavného mesta Slovenska je obec vzdialená 240 km západne.

Železničné trate cez obec nevedú, najbližšie nástupište sa nachádza v obci Mýtka, ktorá je vzdialená od Tuhára 7 km. Najbližšie dostupné letisko osobnej prepravy je v meste Sliac (50 km), Košice 172 km a Bratislava 228 km.

Mapa č. 1.: Poloha obce Tuhár na Slovensku

Zdroj: <https://zbgis.skgeodesy.sk/>

Geomorfológia a poloha

Sústava: Alpsko – himalájska, podsústava Karpaty, provincia Západné Karpaty, subprovincia Vnútorne Západné Karpaty, oblasť: Slovenské stredohorie (celky – Javorie, Ostrôžky a Krupinská planina). Ale i oblasť Slovenské rudohorie, celok Revúcka vrchovina, podcelok Cinobanské predhorie. Na východe ho ohraničujú Veporské vrchy a Revúcka vrchovina, na juhovýchode a juhu Juhoslovenská kotlina, na západe Krupinská planina a Javorie, na severe Zvolenská kotlina. Ostrôžky sú 26 km dlhé, široké 10 – 18 km, rozloha 260 km². Celok je nazvaný podľa vrchu Ostrôžka (877m), ktorý však už leží mimo územia Novohradu. Pohorie má charakter náhornej plošiny – planiny, rozčlenenej dolinami potokov na menšie celky. Ostrôžky budujú horniny vulkanického pôvodu, hlavne andezity a ich pyroklastiká (tufy, tufity), len na severnom okraji vystupujú prvotné kryštalicke útvary (biotické granodiority až kremité diority). Ostrôžky patria k pohoriu neogénneho vulkanizmu, ktoré vzniklo v konečnom štádiu vývinu Karpatskej geosynklinály, keď prebiehala rozsiahla sopečná činnosť. Tuhár leží na východnom okraji Krupinskej výšiny v doline Tuhárskeho potoka. Ostrôžky majú stratovulkanickú stavbu – stavbu zvrstvených sopiek, striedajú sa v nich výlevy láv s polohami pyroklastík (t. j. sypkého vyvrhnutého materiálu – tufov, aglomerátov). Prvé prejavy sopečnej činnosti neogénu sa začali v burdigale, keď sa zväčša uložili ryolitné tufy vyvrhnuté zo sopiek. V spodnom tortóne nastáva oživenie sopečnej činnosti vplyvom tektonických pohybov po zlome S – J. Bola to prvá andezitová fáza. Tak vznikli amfibolicko – pyroxenické andezity, ktoré vytvorili nápadné kopy, ktorého typickým príkladom je práve Lysec (716,2 m). Chotár obce Tuhár sa teda nachádza na rozhraní Slovenského rudohoria – Cinobanské predhorie a Slovenského stredohoria. Je budovaný hlavne pyroklastikami andezitov neogénu, kryštalikom (granitoídmami a metamorfítami) veporika a mezozoikom (kremencami, vápencami) obalovej série veporika. Minerály granitoidov. Akcesorické minerály – súborná charakteristika z biotického granodioritu, opustený kameňolom asi 300 m na JV od kóty 467,3, 2 km na Z od obce. Kremenné žily s hematitom sa vyskytujú v mylonitových zónach, na styku granitoidov a vápencov. Kremenná žila, asi 40 cm mocná vystupuje v grafitických bridliciach, v doline Voliak, na Z od tuhárskeho mlyna

Tuhárske mramory

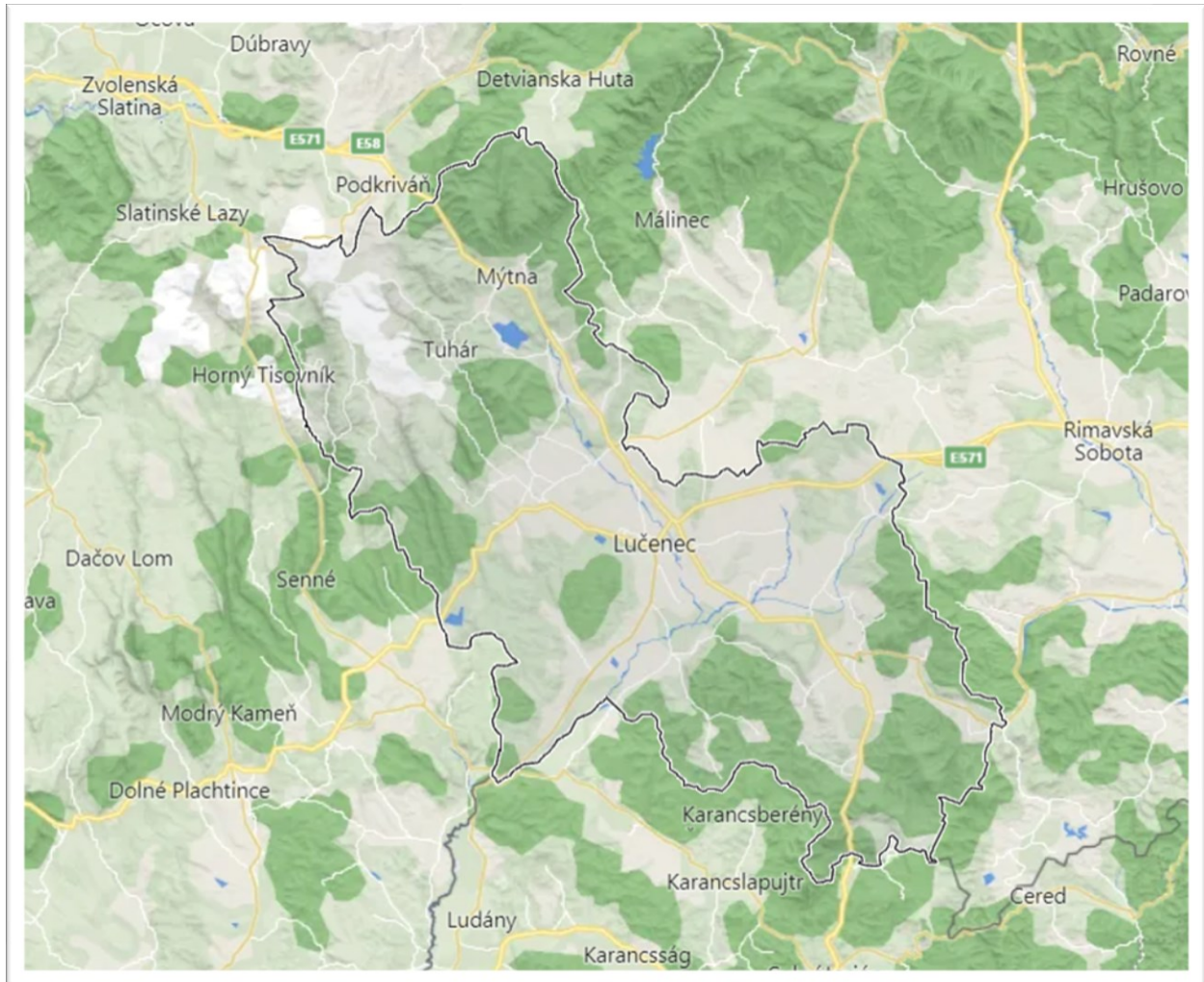
Na juhovýchodnom svahu vrchu Domáňová na JV od obce sa ťaží na Slovensku najkrajší mramor. Pomerne veľké ložisko kvalitných kryštalicích vápencov sa tiahne od Ružinej, kde sa ťaží jeho spodná časť. Nad týmto spodným súvrstvom vápencov nasledujú kremité, sivé až tmavosivé vápence s vložkami dolomitov a dolomitických vápencov. Nad nimi je vyvinutý mohutný komplex vrchných bielych až sivobielych vápencov smeru JZ – SV, dlhý 800 – 1600 m, mocnosti 30 – 400 m, v ktorom boli pôvodne založené štyri a neskôr viac väčších aj menších lomov. V tomto metamorfovanom súvrství svetlých vápencov je niekoľko polôh pestrofarebných vápencov, ktoré dosahujú hrúbku do 12 m; ťažia sa ako kvalitné „tuhárske“ mramory. Rekryštalizovaný vápenec je jemnozrnný, celistvý, odolný a tvrdý. Farebne a textúrne je veľmi zaujímavý. Uplatňuje sa v ňom veľa farebných odtieňov. Z textúr prevláda páskovaná a žilkovaná nad brekciovitou. Je sivý, žltkastý, zelenkastý, svetlohnedý s nepravidelnými žilkami alebo vínovočervený s tmavočervenými až tmavosivými žilkami s nádychom do fialova; biely, svetlosivý s

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

tmavo-sivými až čiernymi pásikmi s úlomkami označovaný ako „divoký“. Na trhlínach sú niekedy vyvinuté romboedrické XX kalcitu. Ilustratívne uvedieme chemické zloženie – CHA mramoru: SiO_2 , Al_2O_3 , Fe_2O_3 , CaO , MgO , TiO_2 , SO_3 , K_2O , Na_2O . Od dávna sa ťažia bloky max. 2,5 x 3 m veľké, ktoré sa používajú na výrobu dekoračného kameňa a kedysi aj na výrobu drobnej kamennej galantérie.

Mapa č. 2: Poloha obce Tuhár v okrese Lučenec

Zdroj: www.openstreetmap.org

Hydrologické pomery

Obcou preteká Tuhársky potok, ktorého údolie bolo v roku 1975 vyhlásené za chránené územie. Tuhársky potok má dĺžku 27,8 km a pramení v pohorí Ostrôžky v nadmorskej výške približne 650 m. n. m.. Odtiaľ tečie juhovýchodným smerom, pri osade Mlyn priberá prítok z doliny Tuhárce, následne priberá ďalšie dva prítoky v nadmorskej výške 445,6 m. n. m. Pred obcou Tuhár sa do neho vlieva prítok z oblasti Kolibového vršku a následne preteká aj obcou Tuhár. Ďalšie prítoky Tuhársky potok priberá pri

Obec Tuhár Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

osade Tuhársky mlyn, pri osade Poľana Opatová a opúšťa Ostrôžky. Potom Tuhársky potok vstupuje do Lučenskej kotliny, kde najskôr preteká obcou Stará Halič a vzápätí obcou Halič. Potok pokračuje v blízkosti osád Dolná Telka a Ladovo, kde vteká do vodnej nádrže Ladovo a vstupuje do mesta Lučenec. Vodná nádrž Ružiná je vzdialená 7km.

V katastrálnom území obce sa nenachádzajú zdroje minerálnych vôd. Zdroje znečistenia vôd, ale ani chránené oblasti pre odber pitnej vody sa v obci nenachádzajú.

Rastlinstvo a živočíšstvo

Na území obce sú zastúpené bežné druhy rastlinných spoločenstiev. V obci sa nachádza pomerne málo lesov, prevládajú však lesy dubové a hrabové porasty (Hrab obyčajný). Vo vyšších polohách rastie buk a smrek. Zo stromov tu ešte nachádzame bohato zastúpený aj javor poľný a lipu malolistú. Na lúkach a pastvinách nachádzame najmä d'ateľoviny a rôzne druhy tráv (lipnica lúčna, kostrava lúčna) a bylín (pl'úcnik lekársky, púpava lekárska, myší chvost, skorocel kopijovitý a štiav kyslý)

V obci sa pestujú rôzne poľnohospodárske plodiny, najmä obilniny, okopaniny a technické plodiny a krmoviny, napríklad: pšenica, zemiaky, kukurica, cukrová repa, d'atelina červená.

Živočíšstvo na území obce je pomerne bohaté. Obcou preteká Tuhársky potok, v ktorom žije množstvo rýb: lieň, boleň, belička a pstruh. Lesnú zver na území obce predstavuje jelenia a srnčia zver, líška, divá sviňa, kuna hôrna či veverice. Na poliach sa vo vyššej miere vyskytuje zajac poľný, jarabice a či hraboš poľný. Vtáctvo v chotári obce Tuhár predstavuje kuvik obyčajný, sýkorka belasá, drozd čierny, lastovička obyčajná, drozd čierny či muchárik bieločrý alebo stehlík obyčajný. Z obojživelníkov sa na území obce bohato vyskytuje: mlok obyčajný, ropucha zelená, skokan hnedý, salamandra škvrnitá, jašterica múrová, užovka obyčajná či zmija obyčajná. V obci nachádzame aj rôzne druhy bezstavovcov: dážd'ovka zemná či ružová, slimák obyčajný, stonožka ucholaková. Hmyz v chotári obce predstavuje najmä: ucholak obyčajný, sršeň obyčajný, svrček lesný, mravec čierny a mravec lesný, hrobárik lesný, kliešť obyčajný a lajniak lesný, chrúst obyčajný a vyskytol sa i roháč veľký.

Chránené časti prírody a krajiny

Územia sústavy NATURA 2000 - Územia európskeho významu (ÚEV) a Chránené vtáčie územia (CHVÚ) - sa na území obce nenachádzajú. Stromy vyhlásené za chránené v zmysle zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny sa na území nenachádzajú.

2.4.3 Výmera obce a využitie pôdy

Veľkosť katastrálneho územia obce Tuhár sa nemení, malé zmeny nastali vo využití pôdy. V roku 2015 tvorila poľnohospodárska pôda 28,18 % z celkovej výmery, zatiaľ čo v roku 2021 to bolo 27,93 %. Od roku 2015 tak pokleslo množstvo poľnohospodárskej pôdy o 0,25% na úkor nepoľnohospodárskej

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

pôdy. Celková výmera územia obce je 19 235 585m². Z nej najväčšiu časť tvorí nepoľnohospodárska pôda – konkrétne lesy (2020 – 67,39%). Druhú najväčšiu zložku tvoria trávnaté porasty (2020 – 27,09 %). Najmenšiu časť povrchu obce tvoria vinice (2020 - 0,01 %).

Vlastníkmi pôdy sú viaceré menšie podnikateľské subjekty a fyzické osoby. Najviac pôdy obhospodaruje Pozemkové spoločenstvo Tuhár – urbariát, Agrotom s.r.o. Tomášovce, Lesy SR a EURO AGRO TREND s.r.o.

Tabuľka č. 6:

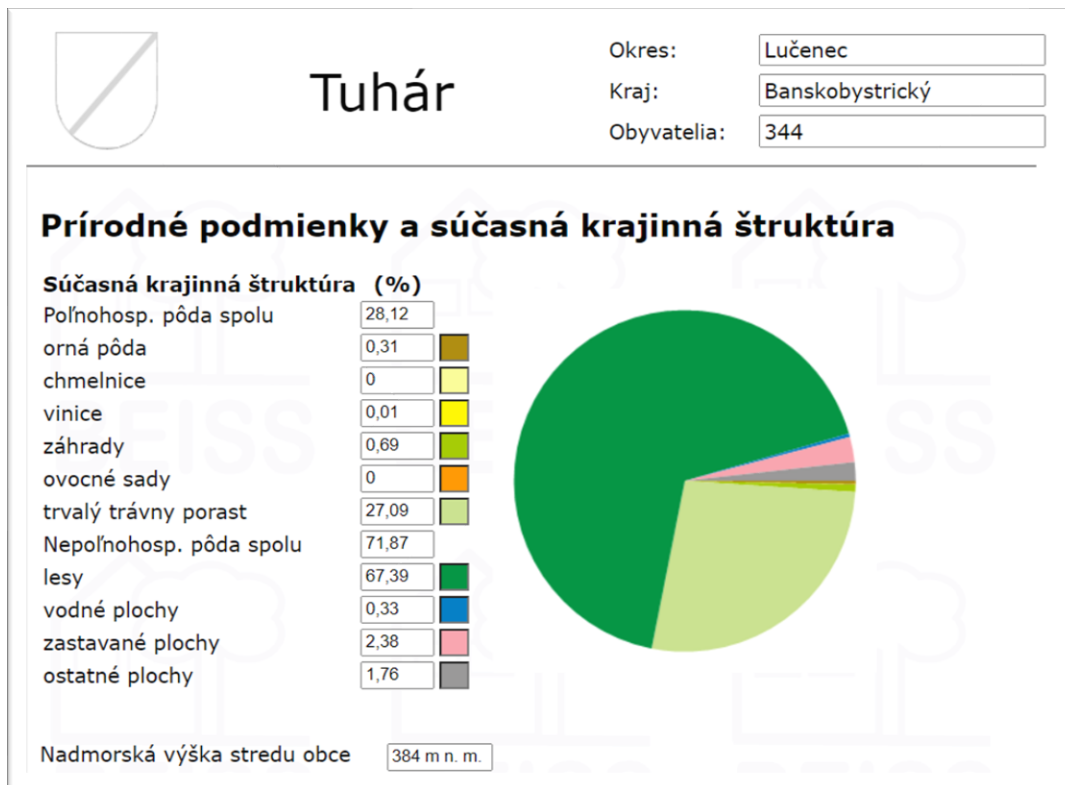
Celková výmera územia obce Tuhár 19 235 585 m ²								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Poľnohospodárska pôda	5 420 622	5 419 967	5 410 471	5 410 392	5 409 649	5 406 205	5 372 302	5 337 763
z toho: orná pôda	60 781	60 781	60 781	60 781	60 420	60 420	60 302	59 925
- chmeľnica	0	0	0	0	0	0	0	0
- vinica	3 390	3 390	3 390	3 390	3 390	3 390	3 390	3 390
- záhrada	134 771	134 751	134 572	134 811	134 452	134 452	133 943	134 075
- ovocný sad	0	0	0	0	0	0	0	0
- trvalý trávnatý porast	5 221 680	5 221 065	5 221 674	5 211 410	5 211 207	5 207 943	5 174 667	5 140 373
Nepoľnohospodárska pôda	13 814 963	13 815 618	13 825 168	13 825 193	13 826 116	13 829 380	13 863 283	13 897 822
- z toho:								
- lesný pozemok	12 954 734	12 954 734	12 964 125	12 964 125	12 964 125	12 964 125	12 994 998	13 025 878
- vodná plocha	65 627	65 627	65 627	65 627	64 444	64 337	64 215	64 215
- zast. plocha a nádvorie	456 970	457 010	457 169	457 194	458 527	458 997	459 698	459 896
- ostatná plocha	337 632	338 247	338 247	338 247	339 018	341 921	344 372	347 833
Celková výmera	19 235 585	19 235 585	19 235 585	19 235 585	19 235 585	19 235 585	19 235 585	18 235 585

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Graf č. 1

Zdroj: www.beiss.sk, 2020

2.4.4 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

2.4.4.1 Stav a vývoj počtu obyvateľstva

Demografický vývoj obce Tuhár mal od roku 2015 kolísajúci charakter. Zlomový bol rok 2017, kedy sa počet obyvateľov znížil o 10, čo je vzhľadom na celkový počet obyvateľov obce výrazný úbytok. Tento úbytok spôsobil vo väčšej miere prirodzený úbytok obyvateľstva ako migrácia, obe hodnoty sú však záporné. K 31.12.2022 mala obec 334 obyvateľov.

Tabuľka č. 7: Vývoj počtu obyvateľstva v obci

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Muži	178	179	185	184	179	183	182	180
Ženy	180	179	180	171	165	163	153	154
Spolu	358	358	365	355	344	346	335	334

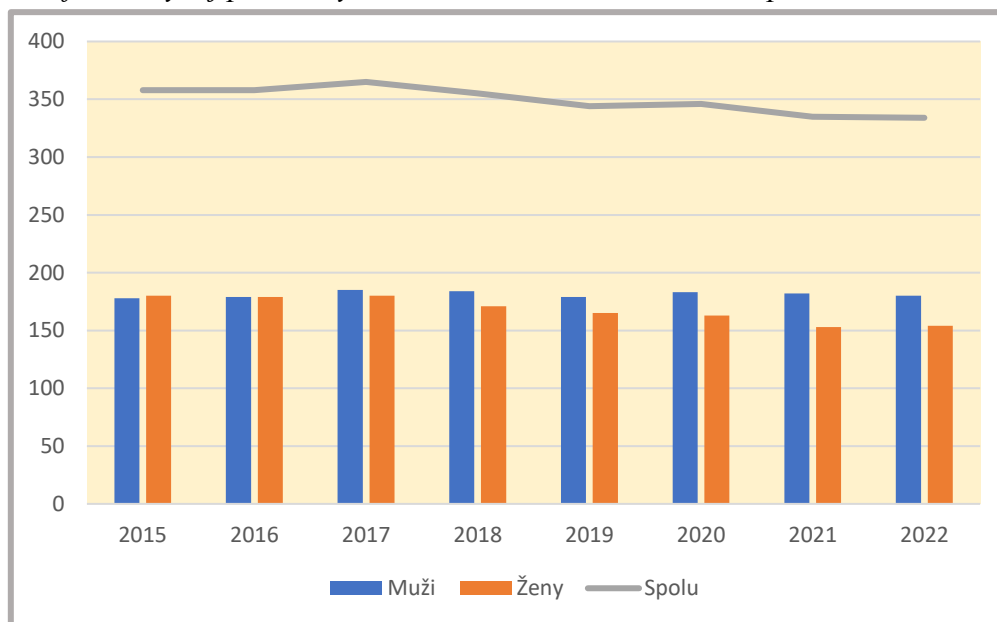
Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Hustota obyvateľstva na km² v obci bola v roku 2022 17,39. Pre porovnanie hustota vidieckeho osídlenia na Slovensku je 61,57 obyvateľa na km². Mužská populácia prevažuje nad ženskou, čo nie je všeobecným trendom vo vývoji populácie ani v iných porovnateľných obciach.

Graf č. 2: Vývoj počtu obyvateľov v obci Tuhár z hľadiska pohlavia

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>, vlastné spracovanie

Na rozbor najjednoduchších demografických ukazovateľov v obci Tuhár máme k dispozícii údaje o prírastku / úbytku obyvateľstva za roky 2015 – 2021. K 31.12.2014 mala obec 370 obyvateľov. Za sledované obdobie sa v obci narodilo spolu 19 a zomrelo 43 obyvateľov, pričom priemer na 1 rok bol 2,38 narodených a 5,38 zomretých. Celkovo sa prirodzeným pohybom (natalita a mortalita) počet obyvateľov znížil o 24. Počet živonarodených detí v Tuhári je v každom roku nižší alebo rovný počtu úmrtí.

Pri analýze mechanického pohybu obyvateľstva sa pozornosť sústreďuje predovšetkým na migračný pohyb (migrácia = sťahovanie). Celkový počet prisťahovaných za sledované obdobie je 52 a vystávaných 57. Ročne sa v priemere počas sledovaného obdobia z obce vystaňovalo 6,5 a prisťahovalo 67,13 obyvateľov. Celkový efekt je opäť negatívny, migráciou sa počet obyvateľov od konca roku 2014 v obci znížil o 5.

V januári 2022, na základe zverejnených výsledkov SODB 2021 Štatistický úrad SR aktualizoval stav obyvateľov k 1. 1. 2021, ktorý je základom pre bilancovanie každoročných počtov obyvateľstva v obciach SR. Podľa tejto aktualizácie mala obec Tuhár k 1.1.2021 339 (nie 346) obyvateľov. Celkový prírastok obyvateľstva za sledované obdobie je -29.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Tabuľka č. 7: Pohyb obyvateľstva

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Živonarodení	4	1	4	4	1	1	1	3
Zomretí	7	7	4	5	4	5	5	6
Prirodzený prírastok obyv.	-3	-6	0	-1	-3	-4	-4	-3
Priťahovaní	1	12	11	4	2	14	5	3
Vystáňovaní	10	6	4	13	10	8	5	1
Migračné saldo	-9	6	7	-9	-8	6	0	2
Celkový prírastok obyv.	-12	0	7	-10	-11	2	-4	-1

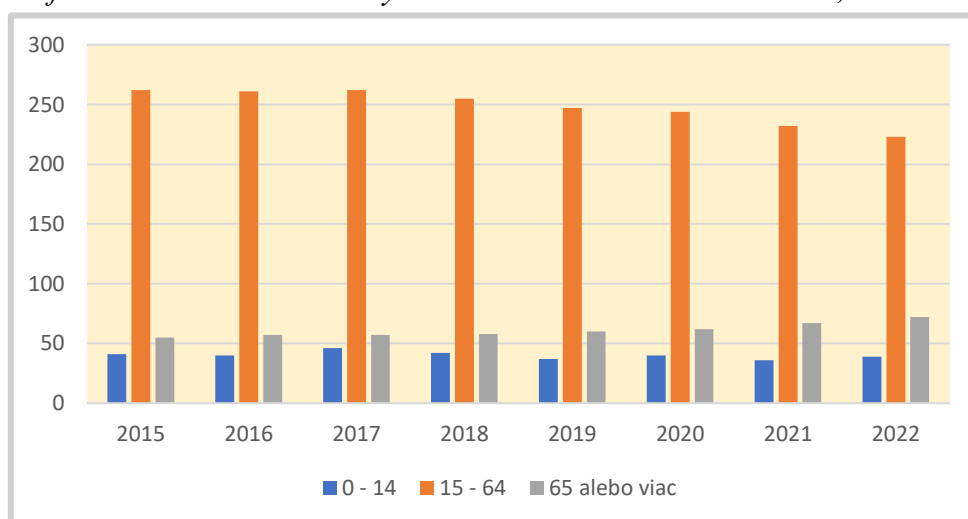
Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>

2.4.4.2 Veková štruktúra obyvateľstva

Vývoj vekovej štruktúry obyvateľstva sa dotýka všetkých, je to komplexný demografický jav. Vo vekovej štruktúre sa odráža vývoj základných populačných procesov (pôrodnosti a úmrtnosti).

Pre demografický vývoj je vo všeobecnosti charakteristický znižujúci sa prirodzený prírastok obyvateľstva a starnutie populácie. Ako je zrejmé z tabuľky č. 8., uvedený vývoj je charakteristický aj pre obec Tuhár. Došlo k miernemu nárastu obyvateľstva v poproduktívnom veku a stúpol aj index závislosti starých ľudí. Najväčší podiel pripadá na obyvateľov v produktívnom veku 66,77% a index ekonomického zaťaženia (Počet osôb v predproduktívnom (0-14) a poproduktívnom veku (65+) k osobám v produktívnom veku (15-64)) v sledovanom období stúpol o viac ako 10%.

Graf č. 3.: Vekové zloženie obyvateľstva obce Tuhár 2015 – 2022, k 31.12.

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>, vlastné spracovanie

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Index starnutia na slovenskom vidieku (počet osôb v poproduktívnom veku (65+) k osobám v predproduktívnom veku (0-14)) dosahoval v roku 2022 hodnotu 90,59%, v obci Tuhár je to 184,62%. Ak by mal tento trend pokračovať naďalej, obec bude demograficky starnúť a počet obyvateľstva sa bude naďalej znižovať.

Tabuľka č. 8: Veková štruktúra obyvateľstva

Kategórie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Predproduktívny vek, 0 -14 rokov	41	40	46	42	37	40	36	39
Produktívny, 15-64 rokov	262	261	262	255	247	244	232	223
Poproduktívny, 65 rokov a viac	55	57	57	58	60	62	67	72
Ukazovatele								
Index starnutia ekonomický	134,15	142,50	123,91	138,10	162,16	155	186,11	184,62
Index ekonomického zaťaženia	36,64	37,16	39,31	39,22	39,27	41,8	44,4	49,78
Index závislosti mladých ľudí I	15,65	15,33	17,56	16,47	14,98	16,39	15,52	17,49
Index závislosti starých ľudí II	20,99	21,84	21,76	22,75	24,29	25,41	28,88	32,29

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>

2.4.4.3 Národnostná štruktúra obyvateľstva

Národnosťou sa rozumie príslušnosť osoby k národu, národnostnej menšine alebo etnickej menšine. Pre určenie národnosti nie je rozhodujúca materinská reč, ani reč, ktorú občan prevažne používa alebo lepšie ovláda, ale jeho vlastné rozhodnutie o príslušnosti k národu, národnostnej menšine alebo etnickej menšine.

Tabuľka č. 9: Národnostné zloženie obyvateľstva

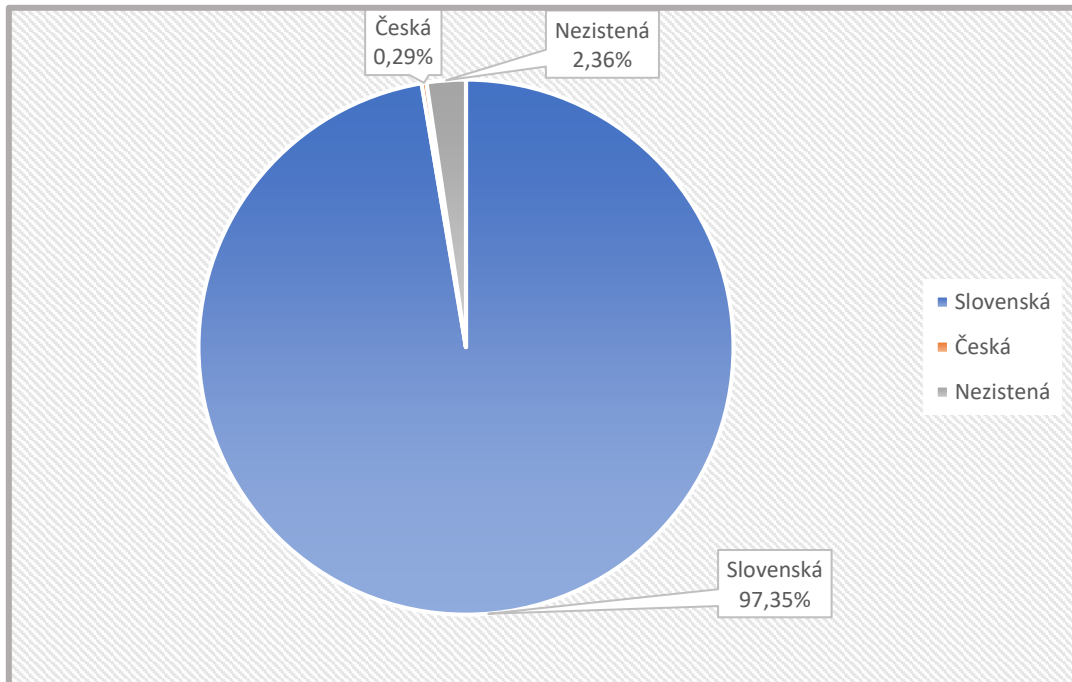
Národnosť	Počet 2011	% 2011	Počet 2021	% 2021
Slovenská	351	91,89	330	97,35
Česká	1	0,26	1	0,29
Nezistená	30	7,85	8	2,36
Spolu	382	100	339	100

Zdroj: SODB 2011/2021

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Graf č. 4: Obyvateľstvo podľa národnosti v obci Tuhár

Zdroj: SODB 2021, vlastné spracovanie

Štruktúru obyvateľov obce Tuhár podľa národnosti znázorňuje tabuľka 9., pričom sme vychádzali z výsledkov SODB 2011 a 2021. Vzhľadom na geografickú polohu obce a jej históriu je prirodzené, že majoritné obyvateľstvo je slovenskej národnosti. Pre porovnanie uvádzame aj výsledky zo SODB 2011, že nedošlo k žiadnej zásadnej zmene b štruktúre obyvateľstva podľa národnosti. Z etnografického hľadiska môžeme obec Tuhár považovať za jednotnú.

2.4.4.4 Náboženská štruktúra obyvateľstva

Tabuľka č. 10: Obyvateľstvo podľa vierovyznania

Vierovyznanie	Počet 2011	% 2011	Počet 2021	% 2021
Rímskokatolícka cirkev	319	83,51	269	79,35
Evanjelická cirkev aug. vyznania	10	2,62	7	2,06
Gréckokatolícka cirkev	1	0,26	7	2,06
Kresťanské zbory na Slovensku	0	0	1	0,29
Bez vyznania	18	4,71	46	13,57
Nezistené	34	8,90	9	2,65
Spolu	382	100	339	100

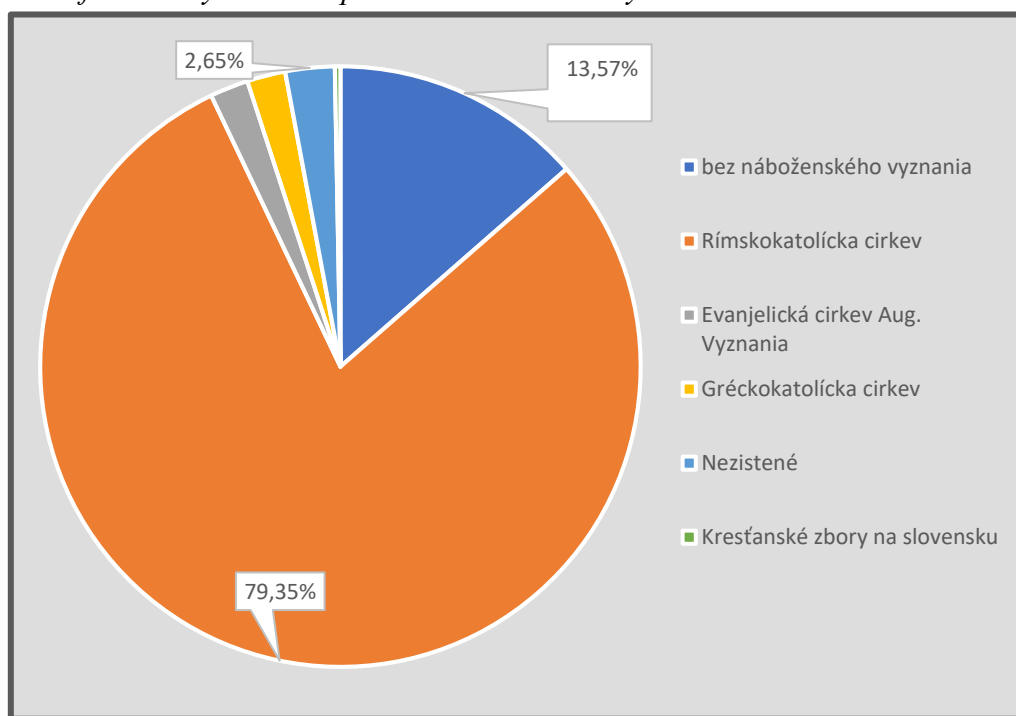
Zdroj: SODB 2011/2021

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Pri zisťovaní náboženskej štruktúry obyvateľstva v obci Tuhár sme vychádzali z výsledkov SODB 2011 a 2021. Väčšina obyvateľov sa hlási k rímskokatolíckemu vierovyznaniu - viac ako 79 %, pričom oproti predchádzajúcemu SODB počet obyvateľov hlásiacich sa k tomuto náboženstvu kleslo o 4,16%. Výrazný nárast o viac ako 8,86% zaznamenala skupina obyvateľstva, ktorá sa nehlási k žiadnemu vierovyznaniu.

Graf č. 5: Obyvateľstvo podľa náboženského vyznania v obci Tuhár

Zdroj: SODB 2021, vlastné spracovanie

Obrázok č. 1.: Rímskokatolícky Kostol sv. Karola Boromejského

Rímskokatolícky kostol sv. Karola Boromejského, jednolod'ová barokovo-Kalsicistická stavba s polygonálne ukončeným presbytérioma vežou tvoriacou súčasť jeho hmoty z rokov 1836-1841. Veža je ukončená kupolovou helmicou s laternou. Interiér kostola je zaklenutý pruskými klenbami. V kostole sa nachádza pôvodný renesančný zvon z rokov 1648 - 1649. Druhý zvon bol zakúpený v roku 1922

Zdroj: www.wikipedia.org

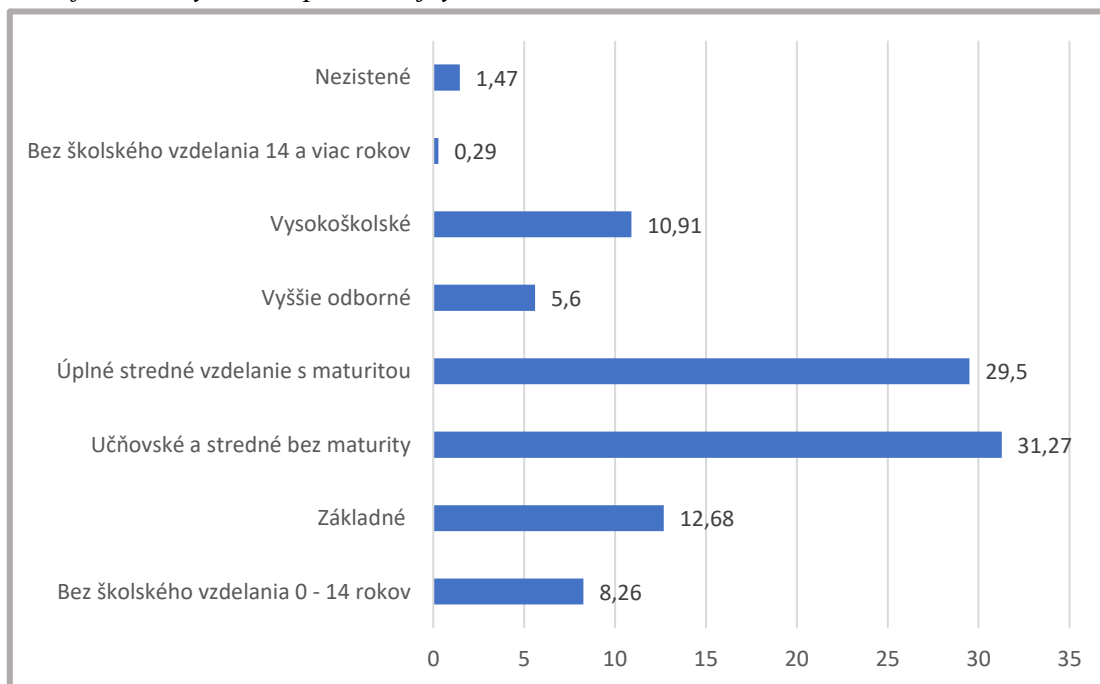
Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

2.4.4.5 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva delí populáciu podľa výšky dosiahnutého vzdelania. Vzdelané obyvateľstvo (na každom stupni) je viac informované, rýchlejšie sa zapája do pracovného procesu, skôr nachádza riešenia aj z krízových situácií, je ochotné meniť zamestnanie. Na základe výšky dosiahnutého vzdelania obyvatelia ovplyvňujú ekonomickú dynamiku obce a tým aj rozvoj obce a regiónu. Vzdelanostnú úroveň ovplyvňujú národnosť, stupeň urbanizácie ale i veková štruktúra. Veľká časť obyvateľstva so základným alebo nezisteným vzdelaním pripadá na staršie obyvateľstvo, ktoré je silne zastúpené práve na vidieku.

Podľa údajov zo SODB v roku 2021 v obci prevláda obyvateľstvo, ktoré má ukončené učňovské alebo odborné stredné vzdelanie bez maturity (31,27 %), nasleduje úplné stredné vzdelanie s maturitou (29,50 %) a základné vzdelanie (12,68 %). Vysokoškolské vzdelanie absolvovalo 10,91 % obyvateľov obce.

Graf č. 6: Obyvatelia podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania – Tuhár v %

Zdroj: SODB 2021, vlastné spracovanie

Na vidieku je všeobecne vyšší podiel nižšie kvalifikovaných osôb ako v mestách a to aj v dôsledku migrácie, ktorá je sprevádzaná prvkami selektívnosti, pretože z vidieka odchádza prevažne mladá generácia s vysokými kvalitatívnymi charakteristikami. Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva v Tuhári je nevyhovujúca pre momentálne potreby trhu práce, najmä po jej silnej orientácii na vedomostnú spoločnosť a využívanie informačno-komunikačných technológií. Na druhej strane stredné vzdelanie obyvateľstva je vhodné pre trh práce na vidieku, predovšetkým pre oblasť poľnohospodárstva, drobného podnikania, remeselné činnosti a cestovný ruch.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

2.4.5 TRH PRÁCE

2.4.5.1 Nezamestnanosť

Podiel pracujúcich z celkového počtu obyvateľov v produktívnom veku (15 – 64 rokov) je vo vidieckych regiónoch podstatne nižší ako v mestských regiónoch. Nízky podiel miery zamestnanosti vo vidieckych oblastiach vyplýva zo stále nedostatočnej ekonomickej infraštruktúry a nízkej podnikateľskej hustoty vo vidieckych oblastiach. Z hľadiska nezamestnanosti existujú v SR značné regionálne rozdiely. Regióny s vysokou mierou nezamestnanosti sú sústredené najmä na východnom, južnom a strednom Slovensku. Okres Lučenec bol vzhľadom na vysokú mieru nezamestnanosti (8/2022 – 13,93%) zaradený v roku 2015 medzi najmenej rozvinuté regióny.

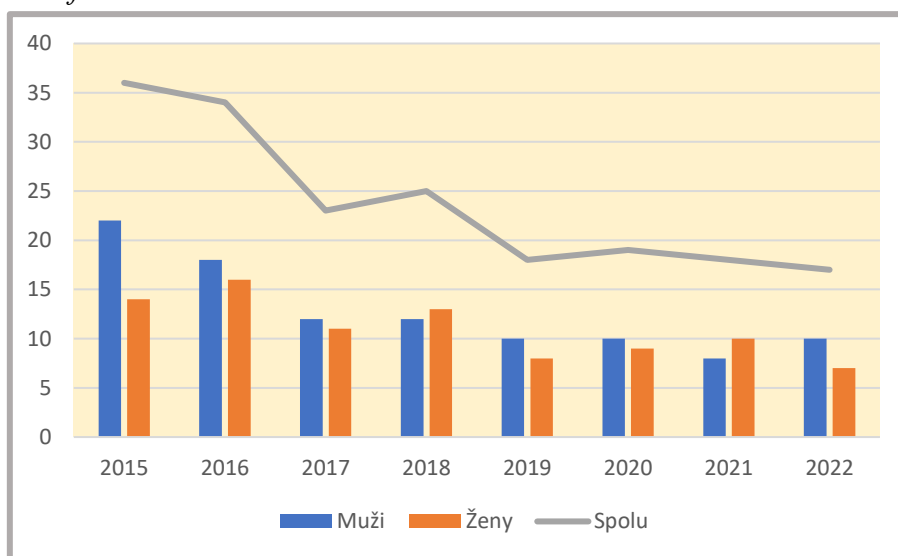
Tabuľka č. 11: Nezamestnanosť v obci

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Muži	22	18	12	12	10	10	8	10
Ženy	14	16	11	13	8	9	10	7
Spolu	36	34	23	25	18	19	18	17

Zdroj: Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>

V tabuľke č. 11 a grafe č. 7 môžeme sledovať vývoj nezamestnanosti z hľadiska ekonomickej aktívnej ženskej a mužskej populácie v obci. Všeobecne možno povedať, že väčšinou sú nezamestnané ženy, ktoré majú často problém zamestnať sa po materskej dovolenke. Tento trend však situácia v obci Tuhár nepotvrďuje. Obec neposkytuje dostatočné množstvo pracovných príležitostí, obyvatelia sú nútení dochádzať za prácou do okolitých obcí a do okresného mesta Lučenec alebo. V susedných obciach majú možnosť sa zamestnať predovšetkým v poľnohospodárstve.

Graf č. 7.: Počet uchádzačov o zamestnanie v obci Tuhár

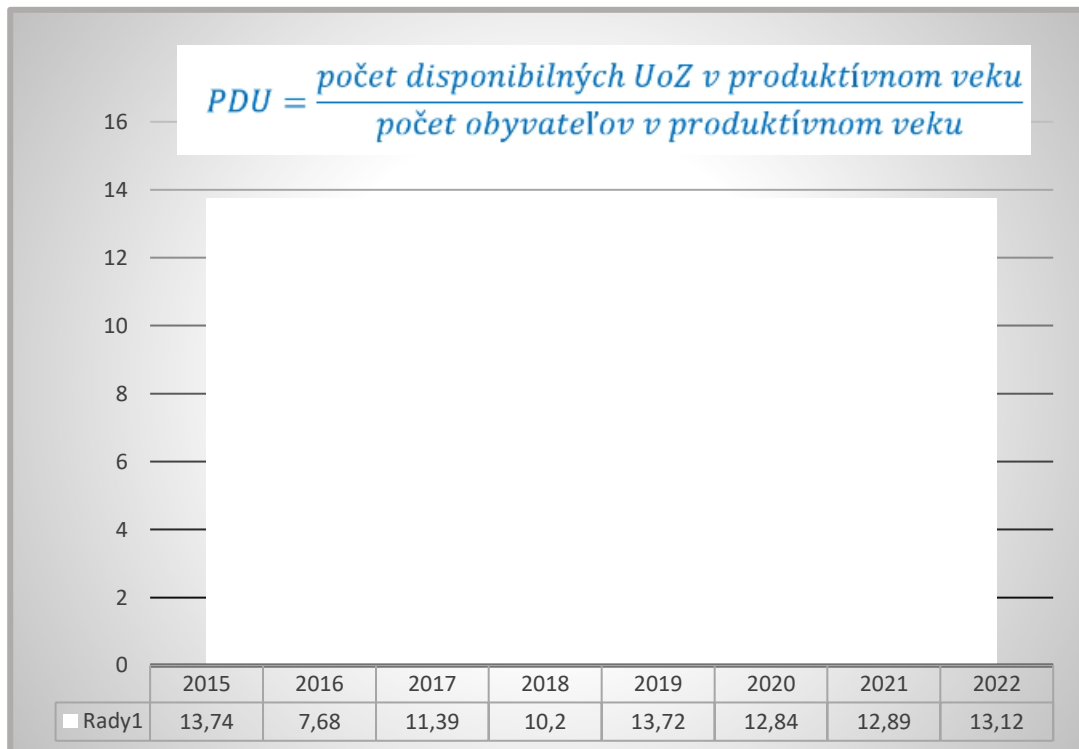
Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>, vlastné spracovanie

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Podiel disponibilných uchádzačov (PDU) v obci je vysoký. Počet evidovaných uchádzačov vzhľadom na klesajúci počet obyvateľstva v produktívnom veku sa znížil avšak PDU v obci prekračuje hodnoty v regióne a okrese. Pre porovnanie, na konci roku 2022 PDU v obci dosiahla 13,12 %, v okrese Lučenec 8,43 % a v Banskobystrickom kraji 7,27 %. Od r. 2019 PDU je v obci na rovnakej úrovni, pohybuje sa okolo 13 %.

Graf č. 8.: Podiel disponibilných uchádzačov o zamestnanie v obci Tuhár v %

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/>, vlastné spracovanie

2.4.6 EKONOMICKÝ ROZVOJ (EKONOMIKA)

2.4.6.1 Obecný rozpočet

Základným nástrojom finančného hospodárenia obce je rozpočet obce. Obec ho zostavuje podľa ustanovenia § 10 odsek 7) zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Obec hospodári v roku 2022 s vyrovnaným rozpočtom vo výške 236 282,20€, pričom sú plánované bežné príjmy vo výške 126 955€ a bežné výdavky sú naplánované v rovnakej výške. Najväčšiu časť príjmov tvoria daňové príjmy (111 610,00€).

Majetok obce v roku 2021 1 412 789,31€, oproti predchádzajúcemu roku stúpol o takmer 95 000€. Celková zadlženosť obce sa pohybuje na úrovni 1,62 %.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Celková likvidita v rovnakom roku bola 6,79. Tieto ukazovatele sú častokrát podmienkou čerpania finančných prostriedkov z verejných zdrojov. Obec Tuhár je subjektom s dobrou finančno-ekonomickou situáciou.

2.4.6.2 Malé a stredné podnikanie

Dôležitými faktormi pre ekonomický rozvoj obce sú taktiež podmienky pre rozvoj podnikania v obci a podnikateľské aktivity súkromného sektora. Priamo v obci sa podnikanie sústreďuje predovšetkým do činnosti fyzických osôb zameraných na podnikanie v oblasti obchodu a služieb.

V obci je ku dňu spracovania dokumentu, podľa obchodného registra, evidovaných 11 podnikateľských subjektov. Viaceré z nich majú svoje prevádzky mimo obce. V živnostenskom registri je 18 aktívnych záznamov.

Významným faktom je existencia kameňolomu v katastri obci, z tohto dôvodu tu pôsobí viacero spoločností, ktoré majú v predmete podnikania banské oprávnenie, prípadne dobývanie povrchových ložísk a spracovanie rudy. Táto aktivita ovplyvňuje jednak ekonomiku Obce, ale aj jej životné prostredie.

Subjekty podnikajúce v oblasti poľnohospodárstva nevyužívajú pôdu, ktorú obhospodarujú tak, aby využili potenciál obce. Svoju prevádzkovú jednotku tu má okrem iných: Hašková Andrea – Potraviny AM, Bar Joker, Slovenská Pošta. V obci sa nachádza Pozemkové spoločenstvo Tuhár – urbariát. Občania majú málo skúseností s podnikaním a tým klesá záujem o ekonomickú aktivitu v oblasti pôdohospodárstva, ktoré by mohlo vzhľadom na zdroje obce ovplyvniť ďalší rozvoj obce. Chýba dostupnosť poradenských služieb pre podnikateľov.

2.4.6.3 Cestovný ruch

Obec Tuhár v súčasnosti nepredstavuje významné rekreačné sídlo, avšak potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, rekreácie a vidieckeho turizmu obec má, predovšetkým s väzbou na susedné obce a región Novohrad a Podpoľanie. Priestor poskytuje predovšetkým okolitá príroda občanom v podobe turizmu a cykloturistiky. Z prírodných daností je to rozsiahly horský masív Sedem chotárov (602 m. n. m.), tiež horský masív Bralo, Bralce (817 m. n. m.) a Jaskyňa pod Bralcami (750 m. n. m.). Táto rozsadlinová jaskyňa má dĺžku 40 m a hĺbku 10 m, je vytvorená v andezitoch. V katastri sa nachádza aj Morháčova jaskyňa s dĺžkou 14 m. Obec sa nachádza Tuhárskom krase.

Vybrané turistické ciele v okolí:

- Vrch Bralce a jaskyňa pod Bralcami – 4 km,
- Morháčova jaskyňa – 500 m,
- Vrch Sedem chotárov – 5 km,
- Budinská skala – 7 km,
- Lysec - 9,5 km,
- Tatárske pivnice – 12 km,
- Zrúcanina hradu Divín – 4,5 km,
- Haličský zámok – 10,5 km,
- Rodný dom Boženy Slančíkovej Timravy v Polichne – 13 km,

Obec Tuhár Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

- Timravin náučný chodník - 14 km.

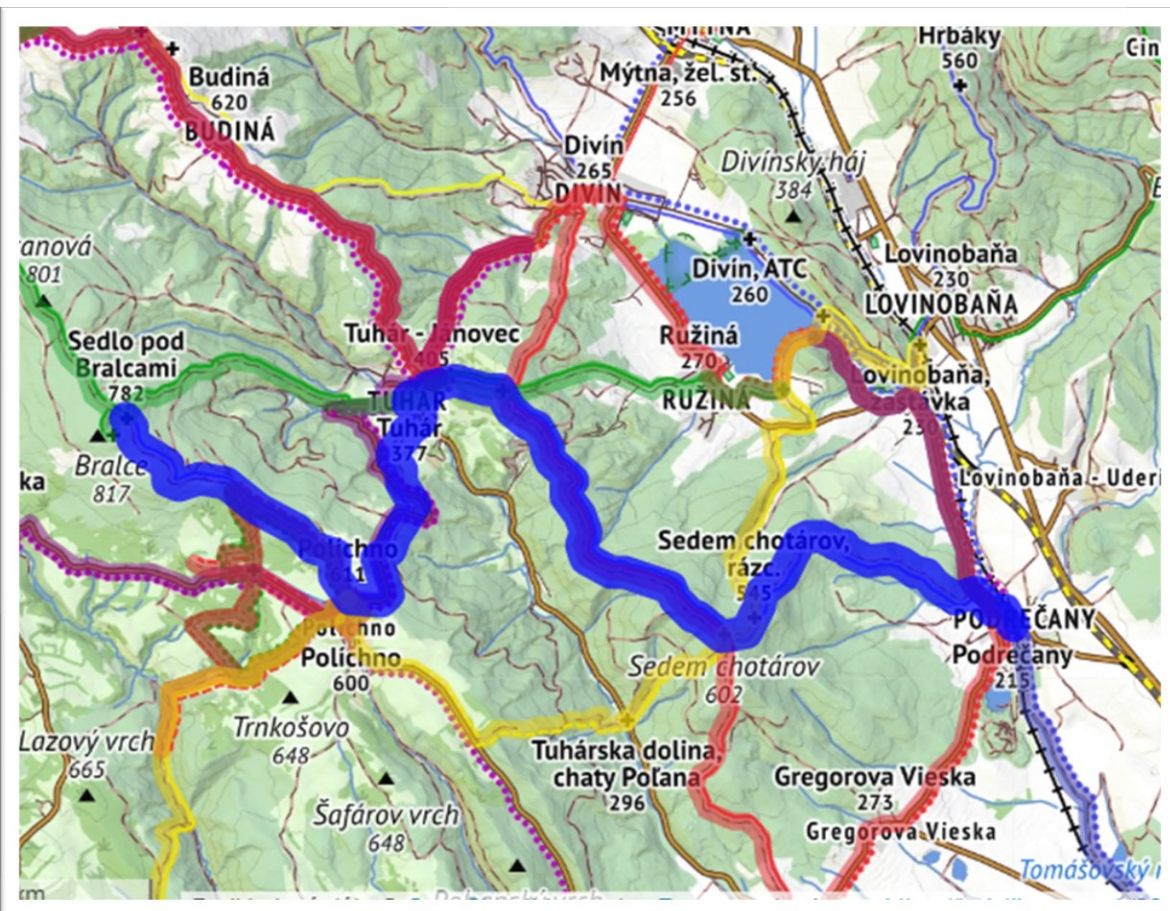
Cez obec prechádzajú dve identifikované cyklotrasy. Prvou je červená Novohradská cyklomagistrála. Celková dĺžka trasy je 117 km. Cyklotrasa začína v meste Lučenec a pokračuje obcami Halič, Stará Halič, Podrečany, - Ružiná – Divín - Tuhár – Budiná – Podkriváň – Detva – Hriňová – Drábsko – Čierny Balog.

Ďalšou využívanou cyklotrasou, ktorá vedie obcou je SZ cyklookruh mesta Lučenec 02 a 03 o celkovej dĺžke 32 km. Trasa vedie cez katastre obcí Tuhár, Divín, Budiná, Polichno a Podrečany. Obcou prechádza turistický chodník značený zelenou farbou Ružiná, ATC – Tuhár – Bralce – Bývalá chata pod Javorom o celkovej dĺžke 18km.

Modré značenie trasy č. 2632 vedie z Podrečian cez Vrch sedem chotárov, Tuhár, Polichno a na Vrch Bralce. Na vrchu Sedem chotárov križuje značenie žlté, ktoré vedie do neďalekej obce Lovinobaňa (8 km). Opačným smerom žltého značenia je možné sa dostať do Tuhárskej doliny a pokračovať po žltom značení cez obec Polichno.

Na vrchu Sedem chotárov križuje červené značenie aj modré značenie. Modré značenie vedie obcou Tuhár aj Polichno až na vrch Bralce. Opačná trasa modrého značenia vedie do obce Podrečany. V Tuhári je aktívny Klub slovenských turistov – Bralo Tuhár.

Mapa č. 3: Turistické trasy v okolí Tuhára

Zdroj: www.oma.sk

Obec Tuhár Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Turisti sa môžu prejsť po *Náučnom chodníku Tuhár – Bralo* 3,4 km, ktorý začína v centre obce pri Pamätníku padlých Tuhárčanov v 1.sv. vojne, má sedem informačných stanoviš a jednu útulňu v strede trasy s možnosťou prespatia a oddychu. Obec má v pláne vybudovať vyhlíadku na kamennom útese Bralce, feraty v okolí jaskyne a prístrešok pre oddych. Dokončená bude v roku 2023. Tieto prvky nadväzujú na náučný chodník

V obci je zriadená *Ludová pamätná izba* v budove obecného úradu. Zostavená bola prevažne zo zbierky predmetov v obci, pričom samospráva svojpomocne zabezpečila reštaurovanie vystavených predmetov. Návštevníci tu nájdu fotky, obrazy, krosná, kolovraty, šijací stroj a za zmienku stojí určite kópia mapy obce z 19. storočia.

V Tuhári bol vybudovaný *Api domček*, ktorí umožňuje precítiť vibrácie prítomné vo včelíne a prostredníctvom zážitkovej metódy získať informácie o živote včiel. Medzi ďalšiu doplnkovú infraštruktúru cestovného ruchu patrí aj Výhliadkový pavilón s panoramatickou mapou a s infoprístreškom o atrakciách v regióne Novohrad a Podpoľanie. V tomto turistickom bode na trase Severnej Novohradskej magistrály bolo vybudované oddychové miesto s lavičkou, prístreškom, stojanom na bicykle, nabíjacou stanicou pre e-bike a mobilný telefón. V zimných mesiacoch je možné používať umelý syntetický ľad na multifunkčnom ihrisku.

V obci absentujú možnosti ubytovania, rovnako ako turistická infraštruktúra, značenie a propagácia pre potreby cestovného ruchu. Kapacity pre budovanie ubytovacích a starovacích zariadení ako aj informačnej infraštruktúry v obci existujú. V katastri obce sa nachádza chatový areál bývalého Lovinitu Lovinobaňa (momentálne v rekonštrukcii so zámerom obnovy rekreačného areálu) a v blízkosti je veľká chata Poľana, ktorá sa nachádza v katastri Starej Halič v Tuhárskej doline. V minulosti sa v týchto chatách uskutočňovali poznávacie školské výlety a školy v prírode. Obecným zámerom v oblasti cestovného ruchu je prispieť k vybudovaniu infraštruktúry cestovného ruchu pre rozvoj agroturistiky. Prostredníctvom vybudovanej infraštruktúry cestovného ruchu sa dosiahne zvýšenie zamestnanosti aj v tejto oblasti, a rozvoj identity, tradície a kultúry obce ako atraktívnej cieľovej lokality pre domácich, ale i zahraničných turistov. V katastri obce sa už nachádza 5-6- súkromných chát. Ktoré slúžia výlučne na rekreáciu.

2.4.7 SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA

2.4.7.1 Inštitúcie a organizácie

Hlavným objektom občianskeho vybavenia v obci je obecný úrad so zasadačkou, knižnica, kultúrny dom a ľudová izba.

Najbližšie zastúpenie štátnej správy sa nachádza v meste Lučenec. Okresný úrad, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, pobočku finančného riaditeľstva, Sociálnu poisťovňu, zastúpenie zdravotných poisťovní ako aj bankový sektor je zastúpený len v Lučenci. V obci sa nenachádza žiadny bankomat.

Z hľadiska finančného trhu ako aj z iných hľadísk je pre obec Tuhár centrom peňažníctva a poisťovníctva mesto Lučenec. V Lučenci sa nachádza aj Oblastná organizácia cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie, Regionálna rozvojová agentúra, Regiún Neogradiensis, z.p.o. a ďalšie subjekty podpory rozvoja regiónu.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Aktívne organizácie v obci Tuhár:

- Klub Slovenských turistov – Bralo Tuhár – nie sú organizovaní
- Občianske združenie Pre rozvoj obce Tuhár
- Rímskokatolícka cirkev farnosť Stará Halič
- Dobrovoľný hasičský zbor obce Tuhár

Obec Tuhár je členom nasledovných organizácií a združení:

- Región pod Javorom – združenie obcí
- Regionálne združenie javor – záujmové združenie občanov a právnických osôb
- Oblastná organizácia cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie
- Región Neogradinska, z.p.o.
- ZMOS, ZMON

2.4.7.2 Školstvo

Školská infraštruktúra v obci absentuje. V Tuhári nie je zriadená materská ani základná škola. Tieto boli zrušené v roku 2007 pre nízky počet detí predškolského a školského veku a zo strany štátu chýbajú finančné prostriedky na prevádzkovanie škôl a školských zariadení s nízkym počtom detí, keďže je to neekonomické. Deti z obce navštevujú materskú školu a základnú školu v Divíne, v Haliči a v Lučenci. Stredné školy navštevujú zväčša v Lučenci. Chýba zariadenie pre mimoškolskú činnosť detí, kde by mohli aktívne tráviť voľný čas v rôznych krúžkoch.

Výrazne sťaženú situáciu z hľadiska vyhovujúceho vzdelania má dospelé obyvateľstvo, ktoré má zväčša stredné vzdelanie, čo je v súlade s bývalými potrebami poľnohospodárskeho regiónu a potrebami kovospracujúceho priemyslu. Po reštrukturalizácii hospodárstva sa toto vzdelanie stalo málo konkurencieschopné, sťažujúc tak postavenie obyvateľstva na trhu práce. Priamo v obci nie sú možnosti pre celoživotné vzdelávanie vytvorené, v okolitých centrálnych obciach sú tieto možnosti obmedzené. Obyvatelia využívajú zväčša rôzne kurzy ponúkané úradmi práce.

2.4.7.3 Sociálna a zdravotná starostlivosť

Základným cieľom samosprávy obce Tuhár je zabezpečenie vyvážených sociálnych služieb podľa potrieb jej obyvateľov, predchádzanie sociálnej exklúzii rizikových skupín obyvateľstva a rozvoj komunitného života.

Obec Tuhár zabezpečuje svojim obyvateľom nasledovné sociálne činnosti:

- *posudková činnosť na účely odkázanosti na sociálnu službu* – výkon samosprávy vyplývajúci z §34 a 41 Zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov,
- *základné sociálne poradenstvo* – v prípade potreby poskytovanie potrebných informácií jednotlivcom, ktorí potrebujú pomoc a podporu v rôznych nepriaznivých sociálnych situáciách

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

- *výkon osobitného príjemcu prídavku na deti, ktoré zanedbávajú povinnú školskú dochádzku* – činnosť je vykonávaná v spolupráci s ÚPSVaR v Lučenci,
- *výkon osobitného príjemcu dávky v hmotnej núdzi* – činnosť je vykonávaná v spolupráci s ÚPSVaR v Lučenci
- *návšteva jubilantov, rôzne posedenia s dôchodcami* - aktivita samosprávy pre seniorov v záujme podpory ich integrácie a aktívnej účasti na živote v obci.

Obec nemá v súčasnosti zdravotnícke stredisko, ani žiadne privátne alebo štátne ordinácie lekárov. Zdravotnícku starostlivosť zabezpečuje v okrese Nemocnica s poliklinikou v Lučenci. Najbližšia všeobecná lekárska služba je v obci Divín, vzdialená necelých 4,5 km. Služby odborných lekárov využíva väčšina obyvateľov obce v okresnom meste.

V obci nie je žiadne zariadenie sociálneho typu, pritom vekové zloženie obyvateľstva si vyžaduje najst' riešenie pre starostlivosť o seniorov. Je potrebné riešiť bývanie pre seniorov vyžadujúcich opatrovateľskú službu formou združenia prostriedkov so susednými obcami. Obec má pripravený projekt pre rekonštrukciu MŠ a ZŠ na Domov sociálnych služieb pre seniorov a osôb vyžadujúcich osobitnú starostlivosť. Kapacita tohto zariadenia má byť do 30 lôžok, a vytvorilo by sa 10 pracovných miest.

2.4.7.4 Služby

V obci sa nachádza obchod s potravinami a pohostinstvom. Slovenská pošta poskytuje svoje služby 2 hodiny v doobedňajších a 1,5 hod v poobedňajších hodinách.

Obec má vybudovaný cintorín, dom smútku je obnovený a jeho súčasťou sú dva chladiace zariadenia. V cintoríne je umiestnený veľkoobjemový kontajner, ktorý slúži návštevníkom na vyhadzovanie zvyškov kvetinovej výzdoby, lístia, nádob od sviečok apod., tiež sú tri kompostéry 2000 litr. A nádoby na separovaný odpad (papier, plasty sklo). Obec má vypracovaný Pasport hrobových miest, ktorý je zverejnený na informačnej tabuli. Oplotenie treba doplniť a obnoviť.

2.4.7.5 Kultúra a šport

Kultúra

Najväčší organizátor kultúrnych akcií je Obec. Na kultúrnom a spoločenskom živote v obci sa významnou mierou v spolupráci s obcou podieľajú miestne kluby a združenia. Centrom kultúrno-spoločenského života je kultúrny dom, ktorý slúži ako priestor pre organizovanie rôznych podujatí v obci a vytvára podmienky pre kultúrny život obyvateľov. Kultúrny dom je v nevyhovujúcom technickom stave.

V obci funguje knižnica nachádzajúca sa v budove obecného úradu. Návštevníci knižnice môžu využiť jej služby každý piatok od 16 do 18 hodiny. K dispozícii je 3730 knižných jednotiek, čítačňa, prístup na internet.

Pravidelné kultúrne podujatia v obci:

- Folklórne popoludnie a Dni obce Tuhár
- Stavanie mája,

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

- Vatra,
- Posedenie seniorov k úcte k starším,
- Mikulášsky večierok,
- Silvestrovská zábava
- Karolovský výstup na Bralo a Bralce – turistika.

Osobnosti

Hana Košková - Spisovateľka Hana Košková sa narodila 7.6.1942 v Tuhári. Píše hlavne poéziu a literatúru pre deti a mládež. Napísala približne 15 kníh. V súčasnosti žije v Lučenci. Hana Košková napísala okolo sto fejtónov a humorných príbehov. Napísala aj dve zbierky povestí z prostredia Novohradu – Mara medvedia a Poludnica z Čerepeša. Jozef Martinský - Popredný ľudový spevák *Jozef Martinský* sa narodil v Tuhári v roku 1948. Spieval hlavne s ľudovou hudbou Ďatelinka. V roku 2013 vo svojich 65 rokoch vydal prvý sólový album s Temperament Cimbál Orchestra. Momentálne žije vo Zvolene.

Lukáš Čeman - Narodil sa v Tuhári v roku 1988. Lukáš Čeman je maliar, grafik a ilustrátor, ktorý vyštudoval grafický design na VŠVU v Bratislave. Lukáš Čeman už vo svojich 17 rokoch ilustroval prvú knihu – O spanilej Kataríne (povesti a príbehy z Handlovej).

Šport

V obci sa nachádza multifunkčné ihrisko, fitness ihrisko, 3 detské ihriská a posilňovňa, ktorej materiálno – technické vybavenie je v nevyhovujúcom stave. V obci chýba futbalový klub.

V roku 2022 získala obec regionálne príspevok na nákup syntetického ľadu s rozmermi 10x20m s kapacitou 30 osôb. Táto plocha slúži širokej verejnosti.

2.4.7.6 Bývanie

Údaje o stave bytového a domového fondu obce Tuhár sme čerpali z výsledkov SODB 2021. 83,77% domov je vo vlastníctve fyzických osôb, nasleduje kombinácia vlastníkov a právnické osoby. Takmer 89% domového fondu tvoria rodinné domy, 16 domov je zaradených medzi ostatné budovy na bývanie a 1 je bytový dom.

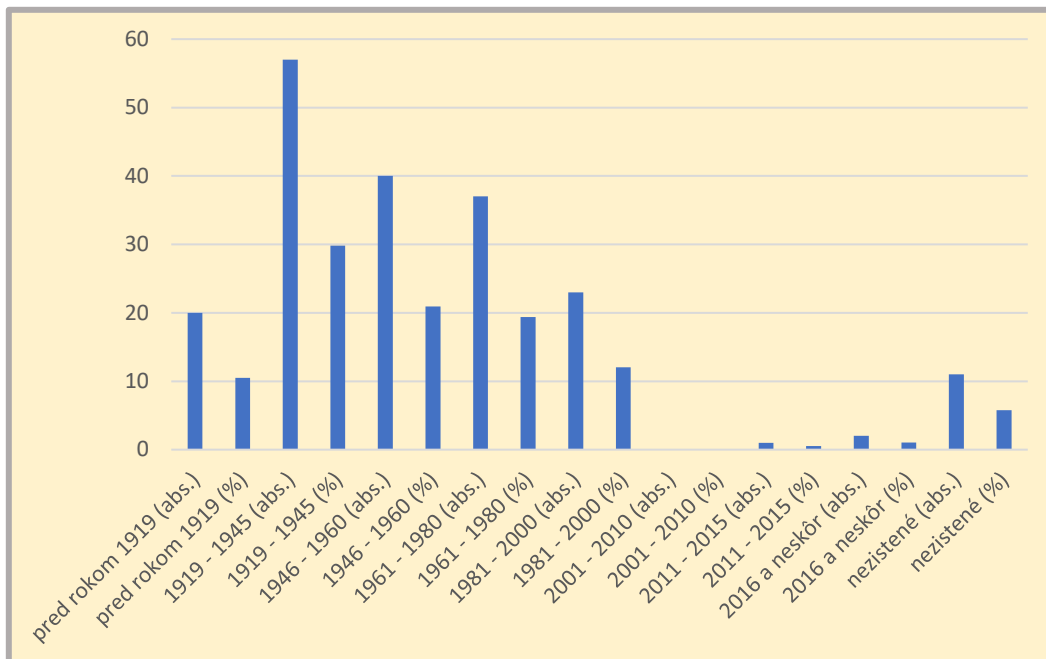
Bytový fond je celkovo zastaralý. Najviac domov 57 bolo postavených v období 1919 – 1945, 40 domov bolo skolaudovaných v rokoch 1946 – 1960. Po roku 2011 boli skolaudované 3 domy. Obyvatelia svoje príbytky postupne rekonštruujú. V rokoch 2010 – 2015 bolo obnovených 38 domov a po roku 2016 69 domov.

V obci Tuhár je časť bytového fondu neobývaná. Z celkového počtu bytov je neobývaných 76. V obecnom vlastníctve sú dve školy, dom smútku a budova obecného úradu. Neobývané rodinné domy sú vhodné na využitie v cestovnom ruchu na ubytovanie v tradičných miestnych domoch. Prírodné podmienky blízkeho okolia poskytovali obyvateľom obce potrebný stavebný materiál, napr. kameň a piesok. Domy sú väčšinou z kameňa a váľkov. Niektoré z pálených tehál. Problémom využitia týchto domov sú komplikované vlastnícke vzťahy (rozdobenosť vlastníctva a nezáujem vlastníkov o predaj domov).

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Graf č. 9: Domy podľa obdobia výstavby v obci Tuhár

Zdroj: SODB 2021, vlastné spracovanie

Tabuľka č. 12: Domový a bytový fond

	Trvalo obývané	Neobývané	Spolu
Počet rodinných domov	116	75	191
Počet bytov	133	76	209

Zdroj: SODB 2021, vlastné spracovanie

2.4.7.7 Ochrana a bezpečnosť

Obec nemá zriadenú obecnú políciu a nemá tu zastúpenie ani štátna polícia. Obec patrí pod políciu v Lovinobani.

V obci je požiarne ochrana zabezpečená dobrovoľným hasičským zborom, ktorý má 29 členov. Dobrovoľní hasiči zasahujú pri hasení požiarov a pri živelných pohromách. Nezanedbateľná je aj ich kontrola požiarneho zabezpečenia budov, ktorú prevádzajú jedenkrát za rok. Hasiči spolupracujú s hasičmi z okolitých obcí pri riešení núdzovej situácie a tiež v prípade potreby aj s policajnými a zdravotnými zložkami. V letnom období sa zúčastňujú hasičských súťaží. Hasičská zbrojnica zbrojnica po rekonštrukcii - je zateplená strecha a steny, vymenené okná a 3 x veľká brána na vjazd techniky. Zo zariadení sú k dispozícii: povodňový vozík, Iveco Daily a Aviu. Ostáva zrekonštruovať interiér zbrojnice.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Požiarňa voda je zabezpečovaná z existujúcich provizórnych požiarňových nádrží na potoku. Od septembra 2023 bude funkčný verejný vodovod a voda bude v prípade potreby dostupná z hydrantov.

Verejné osvetlenie v obci je zrekonštruované, pôvodných 51 lúčnych je nahradených 92 svetelnými bodmi LED osvetlenia. K bezpečnosti prispieva aj kamerový systém s trinástimi kamerami na strategických miestach.

Automobilová premávka v obci je mierna. K bezpečnosti by prispelo vybudovanie nových chodníkov, ale aj oprava existujúcich chodníkov a miestnych komunikácií.

2.4.8 TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

2.4.8.1 Doprava a cesty

Širšie vzťahy obce Tuhár sú podmienené dopravnými väzbami na sídelnú štruktúru Banskobystrického kraja. Základným druhom dopravy je cestná. Obcou Tuhár neprechádza významná cestná komunikácia. V cestnej doprave je pripojenie riešeného územia na hlavnú cestnú sieť zabezpečené cestami III. triedy v smere do Divína k Európskej ceste E58 SR/A – Bratislava – Nitra – Zvolen – Rimavská Sobota – Rožňava – Košice – Michalovce – štátna hranica SR/UA. Vo fáze výstavby je rýchlostná cesta R2, úsek Zvolen – Lovinobaňa - Tomášovce.

V danom území sa uplatňuje všeobecný trend uprednostňovania individuálnej automobilovej dopravy pred ostatnými druhmi dopravy. Všetky miestne komunikácie sú spevnené asfaltovým povrchom. Účelové komunikácie, ktoré slúžia prevažne pre dopravnú obsluhu poľnohospodárskymi strojmi a napájajú sa na miestne komunikácie sú nespevnené. V obci nie sú pri všetkých komunikáciách vybudované pozdĺž miestnych komunikácií chodníky. Vybudovaný je chodník od cintorína smerom do obce v dĺžke cca 200 m. Pripravená je projektová dokumentácia a stavebné povolenie na nový chodník v dĺžke 362 metrov od križovatky pri zrkadle po koniec obce smerom na Polichno.

Obec je dobre dostupná verejnou autobusovou dopravou, nachádzajú sa tu 3 autobusové zastávky, jedna nich v centre obce. Hromadnú dopravu osôb umožňuje počas pracovného dňa 9 priamych prímestských liniek SAD.

Cez obec nevedie železničná trať. Najbližšia železničná zastávka je v susednej obci Mýtina (7 km). Kadiaľ vedie významný železničný ťah „Bratislava – Zvolen – Lučenec – Košice“.

Najbližšie letisko osobnej prepravy je Sliač – 52km, Košice – 172km, Medzinárodné letisko Budapešť 163km.

2.4.8.2 Voda, kanalizácia a plyn

Širšie územie obce Tuhár spadá do povodia horného Ipľa prostredníctvom toku Tuhársky potok, ktorý preteká katastrom obce a je aj hlavným recipientom pre odvádzanie povrchových vôd zo širšieho územia. Tok Tuhárskeho potoka je upravený a má na viacerých úsekoch vybudované ochranné hrádze. Najbližšia vodná nádrž je v katastri obce Ružiná, vzdialená cca 6,5 km, ktorá slúži prioritne na chov rýb, ale využíva sa aj na rekreačné kúpanie. Ďalej je to rybník Tomášovce, vzdialený cca 15 km.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

V obci sa v roku 2022 v réžii Stredoslovenskej vodárenskej spoločnosti realizovala posledná fáza budovania vodovodu, ktorá nadväzuje na štyri dokončené etapy. V septembri 2023 je plánované kompletne ukončenie jeho výstavby. Obec Tuhár patrí medzi prevažnú väčšinu obcí v okrese, ktoré nemajú vybudovanú ČOV s verejnou kanalizačnou sieťou. Aby obec predišla znečisťovaniu Tuhárskeho potoka a podzemných vôd, zakúpila fekálne vozidlo a poskytuje občanom službu vývozu obsahu žúmp za zvýhodnené ceny.

V obci je vybudovaný plynovod a 100% domácností má možnosť pripojiť sa na plyn. Obyvatelia obce vykujú tiež pomocou tuhého paliva, alebo elektrických kotlov. Spaľovaním veľkého množstva tuhých palív sa znečisťuje prostredie obce a okolitej prírody.

2.4.8.3 Elektrická energia, osvetlenie a rozhlas

Konfigurácia a počet distribučných trafostaníc vyhovuje pre súčasný stav. Sekundárna sieť je zrekonštruovaná, rozvody sú vedené trasou na betónových stĺpoch, v malých úsekoch sú vybudované aj káblové rozvody. Celkový počet trafostaníc je 3. Najväčší odber je potrebný pre bytové domy, objekty občianskej vybavenosti a taktiež pre podnikateľské aktivity pri ťažbe nerastných surovín, kde pôsobí firma Geomramor s.r.o. Tuhár.

Verejné osvetlenie bolo zrekonštruované z prostriedkov EÚ a štátneho rozpočtu v roku 2015. V súčasnosti je moderné, led osvetlenie spĺňajúce nároky na úsporu energie. Vymenených bolo 57 lúčok a doplnených ďalších 24 lúčok, káble verejného osvetlenia, výložníky a rozvodná skriňa.

Ústredňa obecného rozhlasu je umiestnená v priestoroch obecného úradu. Rozvody obecného rozhlasu sú vzdušné, ktoré sú vedené od obecného úradu v spodnej časti betónových stĺpov elektrickými NN rozvodmi v bezpečnej vzdialenosti podľa STN noriem. Amplióny sú umiestnené na najfrekvencovanejších miestach obce, križovatkách miestnych komunikácií a pred obecným úradom – Verejný rozhlas a hlásiče civilnej ochrany si vyžadujú obnovu.

2.4.8.4 Environmentálna infraštruktúra

Nakladanie s odpadmi

Za nakladanie s komunálnymi a drobnými stavebnými odpadmi, ktoré vznikli na území obce, zodpovedá v súlade so Zákonom o odpadoch obec. Obec Tuhár nastavila systém zberu a nakladania s komunálnymi odpadmi, nakoľko najlepšie pozná miestne pomery a všetky podrobnosti zavedeného systému zberu. V obci je zabezpečený zber a odvoz komunálneho odpadu firmou MEPOS s.r.o. na skládku Čurgov (kataster Lučenec). Problémom sú tiež staré environmentálne záťaž (tzv. divoké skládky tuhého komunálneho odpadu - TKO) na viacerých miestach katastrálneho územia, ktoré ohrozujú najmä vodu a pôdu.

V separovaní odpadu je obec na slušnej úrovni, výsledky za posledné tri roky sú uvedené v tabuľke č. 14. Obec momentálne triedi (zabezpečuje triedenie) 13 zložiek odpadov (papier, plasty, kovy, železný šrot, pneumatiky, textil, drobné elektro, veľké elektrospotrebiče, drobný stavebný odpad, kompostovanie, jedlé oleje, tonery, železný šrot). Do triedenia odpadu sú zapojení všetci obyvatelia obce, pričom využívajú možnosť vlastného kompostovania v záhradách a na obecnom kompostovisku, ktoré zriadila

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Obec spolu s piatimi stojiskami na triedený zber odpadov. O zbere triedeného odpadu sú obyvatelia obce informovaní prostredníctvom webovej stránky obce, letákmi a obecným rozhlasom.

Tabuľka č. 14.: Úroveň triedenia komunálnych odpadov v obci

	2020	2021	2022
Miera triedenia KO	61 %	74,90 %	80,29 %

Zdroj: OÚ Tuhár

Kvalita ovzdušia a hluk

V obci nie sú žiadne významné zdroje znečistenia. Najproblematickejším faktorom ohrozujúcim kvalitu ovzdušia je kúrenie pevným palivom a cestná doprava, ktorá znižuje kvalitu ovzdušia prašnosťou.

Kvalitu ovzdušia a hluku v obci ovplyvňujú nákladné autá vyvážajúce kamenivo z lomu. Tento zdroj zabezpečuje stavebný materiál pri výstavbe rýchlostnej cesty R1, pričom vozidlá prechádzajú cez obec v smere do Divína a späť. Kamenivo je vyvážané aj v smere na Starú Halič, čo tiež znečisťuje ovzdušie a tvorí hluk. Veľmi to vplýva na kvalitu ciest. Potenciálnym zdrojom znečistenia miestnych komunikácií a následne ovzdušia a zdrojom hluku sú taktiež nákladné autá, ktoré vozia pre Lesy SR drevnú hmotu.

Obr. č. 1: Kvalita ovzdušia

Tuhár

Okres:

Kraj:

Obyvatelia:

Ovzdušie

Prírodné prvky - antropogénne zmenené

Znečistenie ovzdušia základnými znečisťujúcimi látkami

Znečistenie ovzdušia

Znečistenie CO	<input type="text" value="minimálne"/>
Znečistenie SO ₂	<input type="text" value="minimálne"/>
Znečistenie NO _x	<input type="text" value="minimálne"/>
Znečistenie PM ₁₀	<input type="text" value="minimálne"/>

Zdroj: www.beiss.sk, 2020

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Zeleň a verejné priestranstvá

Vidiek bol vždy spájaný so zdravým/zdravším životným prostredím spojeným s množstvom zelene, verejných priestranstiev, či záhradnej zelene, ktorá plnila ozdravujúcu, estetickú, ale aj funkčnú funkciu. Súčasné vidiecke sídla však majú v dôsledku ľudskej činnosti silne zmenenú štruktúru vegetačných prvkov, preto je nevyhnutné venovať pozornosť starostlivosti o verejnú zeleň. Správa a údržba zelene je jednou zo samosprávnych a v zákone č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení výslovne uvedených kompetencií. Ochrana a budovanie životného prostredia je jedným z opatrení, ktorým sa chce v budúcnosti obec venovať. Obec priebežne verejnú zeleň dopĺňa a zabezpečuje základnú starostlivosť o ňu.

Územie obce sa nachádza mimo ohrozených oblastí Slovenska z hľadiska narušenia životného prostredia. V blízkosti obce sa nachádzajú menšie zdroje znečistenia, predovšetkým sa objavujú rôzne čierne skládky. Kataster obce Tuhár sa rozprestiera v krásnej prírode, viac ako 67% celkovej plochy tvoria lesy. Obec priebežne obnovuje a dopĺňa verejnú zeleň. Viacerí občania vnímajú výsadbu zelene ako jeden z prvkov zvyšovania kvality života v súvislosti s prašnosťou. V ostatnom čase bola výrazne obnovená a doplnená verejná zeleň. Vysadené boli okrasné stromy v centre obce, popri potoku, v cintoríne a pri detských ihriskách. Taktiež boli vysadené ovocné stromy v blízkosti detských ihrísk. V okolí obecného úradu bolo vysadených 100 ks hrabov a na námestí ďalších 100 ks brestov (živý plot). Obec získala finančnú podporu v rámci projektu Zelené obce Slovenska (SAŽP) na vysadenie 50 stromov – lipové aleje, brezy, čerešne a lieska. Tieto budú vysadené na jeseň 2023.

2.4.8.5 Informačná spoločnosť a telekomunikácie

V obci je dostupná pevná i mobilné telefónne siete. Obyvatelia obce využívajú pokrytie komerčných mobilných operátorov, ktorý pokrývajú signálom približne 100% územia. Od r. 2021 má obec svoj vysielateľ SWAN – 4ka, ktorý zabezpečuje 100 % pokrytie aj internetom. Obec vybudovala v rámci projektu Wifi pre Teba 10 voľných prístupových bodov po celej obci – bezplatné pripojenie. Komerčné pripojenie na internet poskytuje v obci spoločnosť NET SPACe DETVA.

Obec svojich obyvateľov o dôležitých správach a udalostiach informuje najmä prostredníctvom verejného rozhlasu, verejnej tabule umiestnenej pri obecnom úrade a prostredníctvom webovej stránky obce, ktorá je vždy aktuálna. Obec má zámer sprístupniť informácie o obci prostredníctvom elektronickej informačnej tabule.

2.4.9 MANAŽMENT A SPRÁVA OBCE

Obecné zastupiteľstvo má 5 poslancov. Obec vykonáva samosprávu v zmysle zákona NR SR č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení. Obec nemá zriadené obecné komisie pri Obecnom zastupiteľstve Tuhár.

Verejné služby v kompetencii obce Tuhár sú poskytované na zmluvnom základe: SSE, a.s. dodáva

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

elektrickú energiu. Zber tuhého komunálneho odpadu zabezpečuje MEPOS, s.r.o. Lučenec. Množstvo služieb zabezpečuje obec svojpomocne. Nevyhnutné služby spojené so zimnou údržbou – obec dokáže zabezpečiť samostatne, nakoľko má vlastný traktor, pluh, posýpač – rozmetadlo. Tiež má k dispozícii cca 1000 l cisternu na vodu, ktorou pomáha ľuďom v lete, keď je nedostatok úžitkovej vody. Obec vlastní obecnú miešačku, ktorá môže slúžiť aj obyvateľom obce. Údržbu zelene v cintoríne obec realizuje taktiež svojpomocne.

Personálne kapacity obecného úradu (zamestnanci):

- celkový počet zamestnancov obce na pracovnú zmluvu – 2 zamestnanci na 60% úväzok
- celkový počet zamestnancov OU v administratíve – 2

Pracovné pozície:

1. starosta obce
2. administratívna pracovníčka obce – zabezpečuje najmä účtovnú agendu, inventarizáciu obecného majetku, správu daní a poplatkov, overovanie podpisov a listín; zabezpečuje mzdy, personálnu agendu, evidenciu obyvateľstva.
3. Vedúca knižnice, ktorá má tiež na starosti kroniku obce pracuje na dohodu mimo pracovného pomeru.

2.5 Identifikácia výziev, limitov a problémov z vonkajšieho prostredia

- Existencia nepriaznivých demografických tendencií: zvyšovanie poproduktívnej zložky obyvateľov a globálny trend starnutia obyvateľstva.
- Klimatické zmeny.
- Negatívne zmeny v životnom štýle.
- Hospodárske a spoločenské dopady dlhodobej pandemickej situácie.
- Slabá podpora využívania obnoviteľných zdrojov energie.
- Nedostatok a nedostupnosť (administratívne a byrokratické bariéry) finančných zdrojov na rozvojové zámery obce.
- Trend presunu časti obyvateľstva z miest do okolitých vidieckych obcí s výhodnejšou polohou a dobrou dostupnosťou.
- Banskobystrický kraj patrí dlhodobo medzi kraje s najväčšou nezamestnanosťou a Lučenec je zaradený medzi najmenej rozvinuté okresy.

2.5.1 Výsledky dotazníkového prieskumu

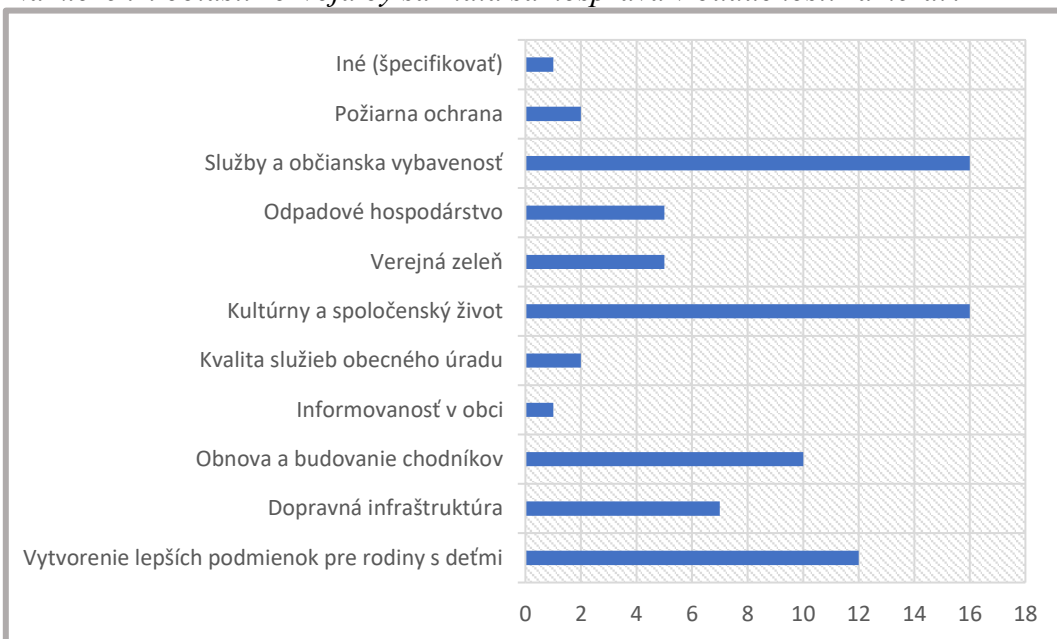
Dotazníkového prieskumu sa zúčastnilo 28 obyvateľov rôznych vekových kategórií, najpočetnejšia bola skupina vo veku 30 – 39 rokov. Prevažná väčšina zúčastnených žije v Tuhári viac ako 20 rokov (64,3%), pričom za prácou alebo školou dochádzajú do okresného mesta Lučenec (85,7%). Rovnako uvádzajú, že ich deti navštevujú škôlku/ školu v Lučenci (86,7 %). Len 2 uviedli, že ich dieťa navštevuje školské zariadenie v susednej obci. Do práce a školy dochádza 87,5 % zúčastnených autom, 29,2 % využíva verejnú dopravu. S množstvom spojov, najmä cez víkend, nie sú obyvatelia obce spokojní.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Graf. č. 10: Výsledok dotazníkovej otázky:

Na ktoré tri oblasti rozvoja by sa mala samospráva v budúcnosti zamerať?

Zdroj: Dotazníkový prieskum, vlastné spracovanie

Skupina zúčastnených bola rozmanitá aj z hľadiska vzdelania, prevažuje stredná škola s maturitou alebo bez maturity (67,70 %). Väčšina zúčastnených žijú v spoločnej domácnosti – obaja rodičia s deťmi alebo vo viacgeneračnej domácnosti. Ako hlavný dôvod bývania v obci uvádzajú to, že sa tu narodili a vyrastali tu alebo majú radi život na pokojnom vidieku.

Spokojnosť obyvateľov s občianskou vybavenosťou je na úrovni 71,4 %. Chýbajú im najmä potraviny so širšou ponukou, aj napr. záhradníckymi potrebami, zdravotnícke zariadenie, lekáreň. Viacerým chýba nejaká forma sociálneho zariadenie pre seniorov.

O dianí v obci sú obyvatelia informovaní prostredníctvom miestneho rozhlasu a webovej stránky, ktorá je pravidelne aktualizovaná a sledovaná. Informovanosť o dianí v obci a jej okolí považuje 89,30 % zúčastnených za dostatočnú.

Voľný čas trávia väčšinou v domácom prostredí alebo v okolitej prírode. Z dotazníkového prieskumu jednoznačne vyplynulo (92,9 %), že možnosti pre voľnočasové aktivity v obci sú dostačujúce tak pre deti ako aj pre dospelých. Kvalitu života v obci považujú obyvatelia obce za dobrú (65,4 %) až veľmi dobrú (23,1 %). Jeden obyvateľ uviedol, že plánujú odchod z obce.

Na otázku, ktoré tri oblasti rozvoja by mala samospráva v budúcnosti najviac rozvíjať, obyvatelia odpovedali pomerne jednoznačne. Mali by to byť:

1. Kultúrny a spoločenský život v obci
2. Služby a občianska vybavenosť
3. Vytvorenie lepších podmienok pre rodiny s deťmi

Z infraštruktúry obyvateľom chýba najmä kanalizácia, chodníky a vodovod.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Tento výsledok reflektuje aktuálnu situáciu, ktorá je popísaná v analytickej časti, zároveň z nej vychádza stratégia obce na nasledujúce programové obdobie. Obec pozná požiadavky svojich obyvateľov, pripravuje v súlade s nimi projektové zámery. Projektovú dokumentáciu má pripravenú pre vybudovanie zberného dvora, chodníkov a pre zachytávanie dažďových vôd.

2.6 Výstupy SWOT analýzy pre voľbu typu stratégie

Nasledujúca tabuľka zachytáva prehľad hlavných výstupov zhodnotenia výziev, potenciálov, limitov a problémov s využitím SWOT analýzy vrátane z nej vyplývajúceho návrhu strategického prístupu

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">- životné prostredie bez akútnych ekologických záťaží,- vybudovaná a fungujúca infraštruktúra – plyn, vodovod, dopravná infraštruktúra, verejné osvetlenie, obecný rozhlas,- existencia základnej kultúrnej a športovej infraštruktúry,- existujúce cyklotrasy a turistické chodníky,- atraktívne prírodné prostredie v okolí obce,- zachovaný vidiecky ráz obce,- vybudovaná doplnková infraštruktúra cestovného ruchu,- fungujúce odpadové hospodárstvo,- členstvo v Regióne pod Javorom, z.o.	<ul style="list-style-type: none">- starnutie obyvateľstva,- nevyhovujúci stav miestnych chodníkov,- relatívne veľká vzdialenosť od okresného mesta,- nedostatok spojov verejnej osobnej dopravy,- chýbajúca kanalizácia a ČOV,- chýbajúce školské a mimoškolské vzdelávacie zariadenia,- nevyužitý potenciál obce pre cestovný ruch,- chýbajúce ubytovacie kapacity,- neúplný sortiment ponuky tovarov a služieb,- málo pracovných príležitostí priamo v obci,- nevyhovujúci stav verejných budov a verejných priestranstiev,- absencia služieb – lekáreň, zdravotné zariadenie, bankomat, stravovacie zariadenie, zariadenie pre seniorov,- nedostatočné využitie kapacity poľnohospodárskej pôdy v obci,- nedostatok investičného kapitálu na podporu ekonomických subjektov v obci,- nedostatok investičného kapitálu a vlastných finančných zdrojov- rozdrobenosť pozemkov a komplikované vlastnícke vzťahy- výskyt čiernych skládok odpadu,- chýbajúci územný plán obce.
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none">- využívanie možností financovania rozvojových projektov z fondov EÚ a iných dotačných zdrojov,- kvalitnejšia dopravná infraštruktúra po dobudovaní diaľnice R2 úsek Zvolen – Lovinobaňa – Tomášovce,- využitie výhod členstva a spolupráce v subjektoch regionálneho rozvoja (skúsenosti, finančná podpora, odborné kapacity)	<ul style="list-style-type: none">- nepriaznivý demografický vývoj,- odchod mladých obyvateľov za prácou a vzdelaním bez perspektívy návratu,- migrácia vzdelanej pracovnej sily,- negatívne dopady pandémie ochorenia Covid-19- nezamestnanosť- obmedzený rozvoj podnikateľských aktivít,- absencia voľných a dostupných plôch na výstavbu a rozvoj,

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

<ul style="list-style-type: none">- spolupráca so sociálno-ekonomickým partnermi (VÚC, podnikatelia, mimovládne organizácie),- využitie daností územia pre rozvoj turistiky a s tým súvisiaci rozvoj vidieka,- podpora rozvoja podnikania a tradičných remesiel,- dobudovanie infraštruktúry odpadového hospodárstva,- trend presunu obyvateľstva z väčších miest do okolitých vidieckych obcí	<ul style="list-style-type: none">- časová náročnosť dobudovania rýchlostnej komunikácie R2,- politická neistota s dopadom na financovanie rozvoja regiónov,- nedostatok grantových schém a NFP pre rozvoj obce a nízka miera podpory zo strany štátu,- administratívna a byrokratická náročnosť pri vypracovaní ŽoNFP,- nízka disciplína obyvateľov pri separovaní komunálneho odpadu,- nezáujem obyvateľov o veci verejné,- ohrozenia prírodnými katastrofami v dôsledku zmeny klímy.
--	---

Návrh strategického prístupu vyplývajúci zo SWOT analýzy

Zo záverov SWOT analýzy vyplynulo, že obec Tuhár je typ podniku, v ktorom prevládajú slabé stránky nad silnými a príležitosti a ohrozenia sú relatívne vyrovnané. Riešením by mohla byť zdieľaná samospráva ako činnosť obcí založená na spolupráci s niektorými lokálne blízkymi subjektmi miestnej územnej samosprávy, ktorá využíva princípy kooperácie na zdieľanie vedomostí, kvalifikovanej pracovnej sily, kapitálových možností, a to kvôli dosiahnutiu vyšších výnosov z rozsahu a lepšiemu uspokojovaniu potrieb obyvateľov. Spolupráca obcí je príležitosťou na zdieľanie problémov a ich riešení v oblastiach ako sú vodné hospodárstvo, hospodársky rozvoj, poskytovanie sociálnych služieb.

2.7 Výstup benchmarkingu v kontexte širšieho územia

Benchmarking môže pomôcť samosprávam ako podklad pre efektívne zabezpečovanie komunálnych služieb, navrhovanie a analyzovanie zmien v alokovaní financií, čo by v značnej miere pomohlo obciam efektívnejšie a rozumnejšie využívať verejné zdroje. Obce by mali zaviesť systém pravidelného hodnotenia a porovnávania ceny, výkonov a kvality poskytovaných komunálnych služieb a výdavkov spojených so zabezpečením verejných služieb, čo v sebe zahŕňa aj spomínaný benchmarking, ktorý preberá skúsenosti zo súkromného sektora. Uvedená analýza môže pomôcť zorientovať sa predstaviteľom samosprávy v objektívnom stanovení nákladov na verejné služby, ktoré samospráva zo zákona poskytuje. V blízkom okolí obce Tuhár sa nachádzajú viaceré samosprávy (Divín, Ábelová, Budiná, Polichno a iné), s ktorými môže obec spolupracovať v zmysle uvedenej analýzy.

2.8 Identifikácia disparít a faktorov rozvoja

Disparity predstavujú rozdielnosť a nerovnosť znakov, javov alebo procesov, ktoré majú územné umiestnenie. V ich dôsledku dochádza k nerovnomernému rozvoju v regiónoch.

Pozitívne disparity – konkurenčná výhoda obce:

- životné prostredie bez akútnych ekologických záťaží,
- vidiecky ráz obce,
- vybudovaná verejná športová a kultúrna infraštruktúra.

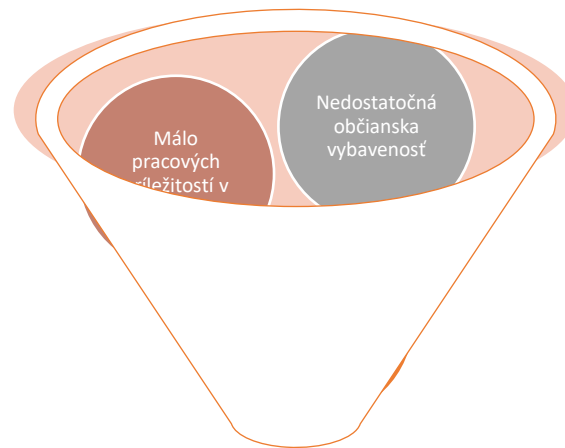
Negatívne disparity – nevýhody obce:

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

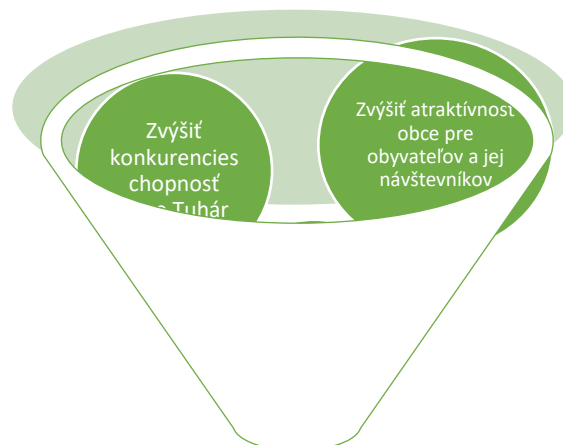
- nevyhovujúci technický stav niektorých prvkov infraštruktúry,
- slabý podnikateľský potenciál obyvateľstva / územia,
- nízka kúpyschopnosť obyvateľstva,
- konkurenčné väčšie obce Halič, Tomášovce, Vidiná – atraktívnejšie pre obyvateľov z hľadiska dostupnosti služieb, vzdialenosti a dopravnej dostupnosti do okresného mesta.

2.9 Strom výziev a problémov

Problém:

Odchod ekonomicky aktívneho obyvateľstva a negatívny demografický vývoj

Výzva:

Zastaviť negatívny demografický vývoj obce Tuhár

3 Rozvojová stratégia

3.1 Vízia rozvoja a hlavný cieľ

Vízia rozvoja:

*„Tuhár je domov, kde žijú spokojní ľudia.
Uchováva úctu k tradíciám, a dbá o budúce generácie“*

Hlavný cieľ:

Hlavným cieľom obce Tuhár je vytvoriť úspešnú a príťažlivú obec nielen pre svojich obyvateľov ale aj pre návštevníkov v podobe upravenej, čistej a zaujímavej lokality pre bývanie a trávenie voľného času, obec s komplexne vybudovanou infraštruktúrou a kvalitným životným prostredím umožňujúcim rozvoj cestovného ruchu v zmysle zásad trvalo udržateľného rozvoja, obec s profesionálnou správou.

3.2 Štruktúra priorít a ich väzby

Hlavný cieľ bude napĺňaný prostredníctvom realizácie špecifických cieľov združených do 3 oblastí (priorít), ktoré sú rovnocenné a navzájom na seba nadväzujú:

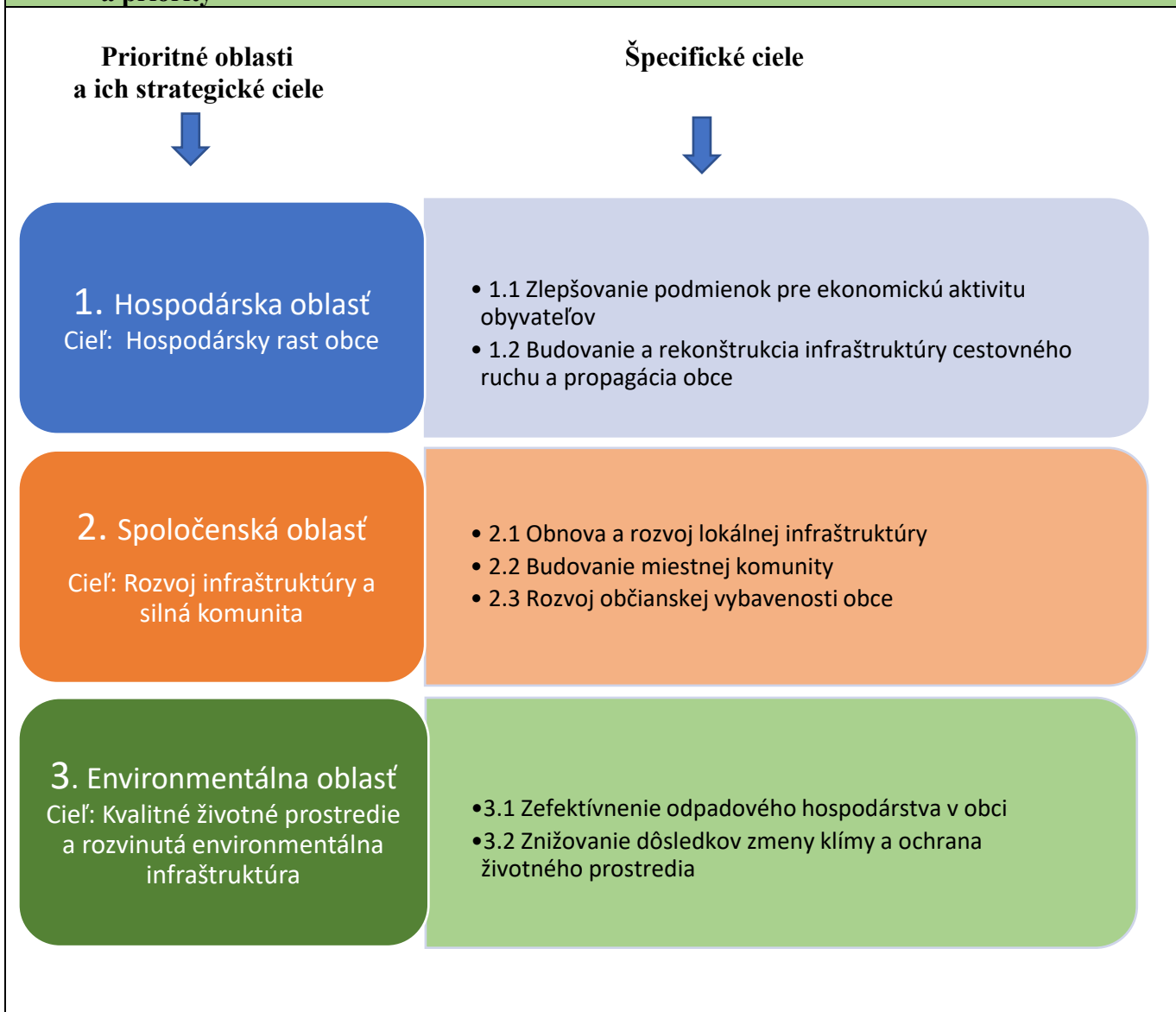
- Hospodárska oblasť*
- Spoločenská oblasť*
- Environmentálna oblasť*

V týchto prioritných oblastiach bude obec vytvárať podmienky pre zvýšenie kvality života obyvateľov obce, pre zvýšenie jej konkurencieschopnosti a ekonomickej výkonnosti s vyváženým rozvojom oblastí trvale udržateľného rozvoja a rešpektovaním strategických cieľov VÚC – BBSK. V prioritných oblastiach rozvoja si obec stanovila prioritné oblasti, strategické a špecifické ciele a navrhla opatrenia (aktivity), ktorými tieto ciele chce dosiahnuť.

3.3 Systém cieľov, ich súvislostí, indikátorov a strom cieľov

3.3.1 Prehľad strategických a špecifických (operatívnych) cieľov vo väzbe na hlavný cieľ a priority

3.3.2. Detailný popis strategických a špecifických (operatívnych) cieľov a zapojenia partnerov pre implementáciu PHRSR

1. Prioritná oblasť – Hospodárska

Cieľom hospodárskej prioritnej oblasti je všeobecný rozvoj obce, pričom by sa mal zamerať na rozvoj malého a stredného podnikania s dôrazom na rodinné podniky a firmy, ktoré sú dôležitým prvkom miestnej komunity. Vzájomná spolupráca samosprávy a lokálnych podnikov, môže priniesť prospech pre lokálnu produkciu a odbyt, a zároveň podporiť domácu spotrebu u miestneho obyvateľstva. Aktivita miestnych podnikov ovplyvňuje pozitívne ekonomiku Obce.

Cieľom špecifického cieľa Budovanie a rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu a propagácia obce je zabezpečiť rozvoj podnikania v oblasti cestovného ruchu, čo nepriamo ovplyvní zamestnanosť v oblasti služieb.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Výsledkom realizácie aktivít v hospodárskej oblasti by malo byť tiež zníženie nezamestnanosti, rozvoj vidieckeho cestovného ruchu, zachovanie kultúrneho dedičstva.

2. Prioritná oblasť - Spoločenská

Pre realizáciu aktivít danej prioritnej oblasti je nevyhnutný finančný kapitál pre plánované investície. Preto je nevyhnutné, aby bola obec pripravená na možnosti využitia rôznych externých foriem finančnej podpory (EŠIF, štátny rozpočet, regionálne príspevky a pod.). Bohaté skúsenosti obce s realizáciou rôznych projektov budú veľmi užitočné.

- Obnova a rozvoj lokálnej infraštruktúry
- Budovanie miestnej komunity

Cieľom danej prioritnej oblasti je prostredníctvom rozvoja lokálnej infraštruktúry zvýšiť prítlačivosť obce pre jej obyvateľov a návštevníkov, čím sa zlepšia životné podmienky a zvýši sa kvalita života obyvateľov v obci. Súčasťou danej priority je aj sociálna infraštruktúra, ktorej cieľom je poskytnúť seniorom v obci dôstojný život v období, keď sú odkázaní na pomoc druhých.

Po rokoch poznačených pandémiou ochorenia Covid-19, sme si viac uvedomili dôležitosť silnej a zdravej miestnej komunity. Jedným zo zámerov obce je vytvoriť prostredníctvom podpory kultúry, športu a iných spoločenských aktivít zázemie pre svojich obyvateľov, vytvoriť priestor pre stretávanie sa a budovanie zdravého patriotizmu.

3. Prioritná oblasť – Environmentálna

Cieľom opatrenia je naplánovanými aktivitami dosiahnuť ozdravenie životného prostredia a hospodárnejšie nakladanie s odpadmi.

Aktivita sú zamerané na zefektívnenie odpadového hospodárstva – zvýšenie množstva triedeného odpadu, využívanie OZE, zmiernenie dôsledkov zmeny klímy a budovanie infraštruktúry, ktorá prispieva zachovaniu zdravého životného prostredia.

PRIORITNÁ OBLASŤ	1. Hospodárska			
Špecifické ciele	Doba realizácie	Partneri pre implementáciu PHRSR		Väzba na výzvy, potenciálny, limity, problémy impulzy, na ktoré špecifický cieľ reaguje
<i>1.1 Podpora hospodárskeho rastu obce</i>	2024 - 2030	Hlavný partner	Obec Tuhár	- Málo pracovných príležitostí v obci - Zvýšiť konkurencieschopnosť obce Tuhár - Obmedzený rozvoj podnikateľských aktivít - Odchod mladých obyvateľov za prácou a vzdelaním bez perspektívy návratu - Migrácia vzdelanej pracovnej sily
		Spolupracujúci partneri	Štátne inštitúcie, vzdelávacie inštitúcie	

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

				- Politická neistota s dopadom na financovanie rozvoja regiónov	
Väzba na nadradené a sektorálne stratégie		Väzba na ostatné ciele PHRSR		Očakávaný dopad	
Stratégia	Väzba	Ciele	Väzba	Cieľová skupina	Predpokladaný dopad na cieľovú skupinu
Partnerská dohoda, Program Slovensko 2021 – 2027, Národná stratégia regionálneho rozvoja SR, Stratégia rozvoja udržateľného cestovného ruchu do roku 2030, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK, RIÚS BBK, a ďalšie sektorové strategické dokumenty	Priamo a nepriamo podporujú a naplňujú cieľov v dane oblasti	Ciele: 1.2, 2.1, 2.3	Priama a nepriama podpora dosiahnutia cieľov	Obyvatelia obce, podnikateľské subjekty.	- Zvýšenie zamestnanosti - Zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva - Zlepšenie ekonomickej situácie podnikateľských subjektov
Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu					
Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Väzba na nadradené stratégie
Počet podporených prevádzok	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	1	nie
Zníženie nezamestnanosti (PDU)	Výsledok	ÚPSV aR SR	13,12%	9%	áno

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Špecifické ciele	Doba realizácie	Partneri pre implementáciu PHRSR		Väzba na výzvy, potenciálny, limity, problémy impulzy na ktoré špecifický cieľ reaguje			
1.2 <i>Budovanie a rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu a propagácia obce</i>	2024 - 2030	Hlavný partner	Obec Tuhár	<ul style="list-style-type: none"> - Málo pracovných príležitostí v obci - Zvýšiť konkurencieschopnosť obce Tuhár - Nevyužitý potenciál obce pre cestovný ruch - Zvýšiť atraktivnosť obce pre obyvateľov a jej návštevníkov - Chýbajúce ubytovacie kapacity - Odchod mladých obyvateľov za prácou a vzdelaním bez perspektívy návratu - Migrácia vzdelanej pracovnej sily - Politická neistota s dopadom na financovanie rozvoja regiónov 			
		Spolupracujúci partneri	Podnikateľské subjekty, susedské samosprávy, neziskové organizácie.				
	Väzba na nadradené a sektorálne stratégie		Väzba na ostatné ciele PHRSR				
	Stratégia	Väzba	Ciele		Väzba	Cieľová skupina	Predpokladaný dopad na cieľovú skupinu
	Partnerská dohoda, Program Slovensko 2021 – 2027, Národná stratégia regionálneho rozvoja SR, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK, RIÚS BBK a ďalšie sektorové strategické dokumenty	Priamo a nepriamo podporuje napĺňanie cieľov danej oblasti	Ciele: 1.1, 2.1, 2.3		Priama a nepriama podpora dosiahnutia cieľov	Obyvatelia obce, Podnikateľské subjekty, Návštevníci obce a turisti	<ul style="list-style-type: none"> - Zvýšenie zamestnanosti - Zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva - Zlepšenie ekonomickej situácie podnikateľských subjektov
	Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu						
Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Väzba na nadradené stratégie		

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	Počet vytvorených lôžok	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	10	áno		
	Počet ľudových domov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	1	áno		
	Počet funkčných elektronických tabúlí	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	1	áno		
PRIORITNÁ OBLASŤ	2. Spoločenská							
Špecifické ciele	Doba realizácie	Partneri pre implementáciu PHRSR		Väzba na výzvy, potenciálny, limity, problémy impulzy na ktoré špecifický cieľ reaguje				
2.1 <i>Obnova a rozvoj lokálnej infraštruktúry</i>	2024 - 2030	Hlavný partner	Obec Tuhár	<ul style="list-style-type: none"> - Nevyhovujúci stav verejných budov a verejných priestranstiev - Málo možností pre rekreačno-športové vyžitie v obci - Zvýšiť atraktivnosť obce pre obyvateľov a jej návštevníkov - Zvýšiť konkurencieschopnosť obce Tuhár - Odchod mladých obyvateľov za prácou a vzdelaním bez perspektívy návratu - Migrácia vzdelanej pracovnej sily - Politická neistota s dopadom na financovanie rozvoja regiónov - Administratívna a byrokratická náročnosť pri vypracovaní ŽoNFP 				
		Spolupracujúci partneri	Podnikateľské subjekty, neziskové organizácie, rozvojové a konzultačné agentúry, štátne organizácie, BBSK					
		Väzba na nadradené a sektorálne stratégie			Väzba na ostatné ciele PHRSR		Očakávaný dopad	
		Stratégia	Väzba		Ciele	Väzba	Cieľová skupina	Predpokladaný dopad na cieľovú skupinu
Partnerská dohoda, Program Slovensko 2021 – 2027, Národná	Priamo a nepriamo podporujú naplnění	Ciele: 1.1, 1.2, 2.2, 2.3	Posilňuje naplnění daných cieľov	Obyvatelia obce, podnikateľské subjekty,	- Zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva			

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	stratégia regionálneho rozvoja SR, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK, Plán udržateľnej mobility BBSK, RIÚS BBK, Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 a ďalšie sektorové strategické dokumenty	e cieľov v danej oblasti			návštevníci obce	
Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu						
	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Väzba na nadradené stratégie
	Počet vysporiadaných pozemkov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	3	áno
	Realizované pozemkové úpravy v extraviláne obce	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	1	áno
	Obnovený cintorín	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	1	áno
	Počet kolumbárií	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	1	áno
	Dĺžka novovybudovaných alebo zrekonštruovaných chodníkov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m	Podľa PD	áno

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	Dĺžka zrekonštruovaného miestneho rozhlasu	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m	Podľa PDF	áno		
	Rozloha obce pokrytá Free Wifi	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	9 000 m ²	50 000 m ²	áno		
	Počet obnovených mostov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	2	áno		
	Plocha zrekonštruovaných verejných budov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m ²	1 500 m ²	áno		
	Počet obnovených alebo doplnených kamier	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	13	áno		
Špecifické ciele								
2.2 <i>Budovanie miestnej komunity</i>	2024 - 2030	Hlavný partner	Obec Tuhár	<ul style="list-style-type: none"> - Chýbajúce školské a mimoškolské aktivity - Negatívne dopady pandémie ochorenia Covid-19 - Nedostatočná občianska vybavenosť - Nezáujem obyvateľov o veci verejné - Málo možností pre rekreačno-športové využitie v obci - Zvýšiť atraktivnosť obce pre obyvateľov a jej návštevníkov - Zvýšiť konkurencieschopnosť obce Tuhár - Odchod mladých obyvateľov za prácou a vzdelaním bez perspektívy návratu - Migrácia vzdelanej pracovnej sily - Politická neistota s dopadom na financovanie rozvoja regiónov 				
		Spolupracujúci partneri	Štátne organizácie, BBSK					
	Väzba na nadradené a sektorálne stratégie		Väzba na ostatné ciele PRO					
Stratégia	Väzba	Ciele	Väzba				Cieľová skupina	Predpokladaný dopad na

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

						cieľovú skupinu
Partnerská dohoda, Program Slovensko 2021 – 2027, Národná stratégia regionálneho rozvoja SR, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK, RIÚS BBK a ďalšie sektorové strategické dokumenty	Priamo a nepriamo podporuje napĺňanie cieľov v danej oblasti	Ciele: 1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 3.2	Nepriamo podporuje naplnenie cieľa	Obyvatelia obce	Zdravá a silná miestna komunita	
Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu						
Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Väzba na nadradené stratégie	
Počet zorganizovaných kultúrno-spoločenských podujatí	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	15	áno	
Počet zorganizovaných športových podujatí	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	5	áno	
Obnovená posilňovňa	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	1	áno	
Špecifické ciele	Doba realizácie	Partneri pre implementáciu PHRSR		Väzba na výzvy, potenciálny, limity, problémy impulzy na ktoré špecifický cieľ reaguje		
2.3 Rozvoj občianskej vybavenosti	2024 - 2030	Hlavný partner	Obec Tuhár	- Chýbajúce školské a mimoškolské aktivity - Nedostatočná občianska vybavenosť		
		Spolupracujúci partneri	Štátne orgány,			

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

			BBSK, Rozvojové a konzultčné agentúry	<ul style="list-style-type: none"> - Málo možností pre rekreačno-športové vyžitie v obci - Zvýšiť atraktivnosť obce pre obyvateľov a jej návštevníkov - Zvýšiť konkurencieschopnosť obce Tuhár - Odchod mladých obyvateľov za prácou a vzdelaním bez perspektívy návratu - Migrácia vzdelanej pracovnej sily - Politická neistota s dopadom na financovanie rozvoja regiónov 	
Väzba na nadradené a sektorálne stratégie		Väzba na ostatné ciele PHRSR		Očakávaný dopad	
Stratégia	Väzba	Ciele	Väzba	Cieľová skupina	Predpokladaný dopad na cieľovú skupinu
Partnerská dohoda, Program Slovensko 2021 – 2027, Národná stratégia regionálneho rozvoja SR, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK, RIÚS BBK a ďalšie sektorové strategické dokumenty	Priamo a nepriamo podporuje napĺňanie cieľov danej oblasti	Ciele: 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1	Nepriamo podporuje naplnenie daných cieľov	Obyvatelia obce, návštevníci obce	Zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva
Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu					
Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Väzba na nadradené stratégie
Počet nájomných bytov	Výsledok	Evidencia obecný úrad	0	12	áno

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	Kapacita DSS	Výsledok	Evidencia obecný úrad	0	30	áno
PRIORITNÁ OBLASŤ	3. Environmentálna					
Špecifické ciele	Doba realizácie	Partneri pre implementáciu PHRSR		Väzba na výzvy, potenciálny, limity, problémy impulzy na ktoré špecifický cieľ reaguje		
3.1 <i>Zefektívnenie odpadového hospodárstva</i>	2024 - 2030	Hlavný partner	Obec Tuhár	<ul style="list-style-type: none"> - Výskyt čiernych skládok odpadu - Nízka disciplína obyvateľov pri separovaní komunálneho odpadu - Ohrozenia prírodnými katastrofami v dôsledku zmeny klímy - Dobudovanie infraštruktúry odpadového hospodárstva 		
		Spolupracujúci partneri	Štátne podniky a organizácie, BBSK, Rozvojové a konzultačné agentúry			
	Väzba na nadradené a sektorálne stratégie		Väzba na ostatné ciele PHRSR		Očakávaný dopad	
	Stratégia	Väzba	Ciele	Väzba	Cieľová skupina	Predpokladaný dopad na cieľovú skupinu
	Partnerská dohoda - Ekologické Slovensko pre budúce generácie, Program Slovensko 2021 – 2027, Program odpadového hospodárstva SR na roky 2021 – 2025, Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019 – 2025, Stratégie environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 a	Priamo a nepriamo prispieva k naplneniu cieľov danej oblasti	Ciele: 2.1, 2.3, 3.2	Nepriamo prispieva k naplneniu daných cieľov	Obyvatelia obce	Zlepšenie kvality životného prostredia, zlepšenie životnej úrovne obyvateľstva

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	d'alsie sektorové strategické dokumenty					
Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne mu cieľu)						
	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Väzba na nadradené stratégie
	Zvýšenie množstva triedeného odpadu	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	81,29%	85%	áno
Špecifické ciele	Doba realizácie	Partneri pre implementáciu PHRSR		Väzba na výzvy, potenciálny, limity, problémy impulzy na ktoré špecifický cieľ reaguje		
3.2 <i>Znižovanie dôsledkov zmeny klímy a ochrana životného prostredia</i>	2023 - 2030	Hlavný partner	Obec	<ul style="list-style-type: none"> - Výskyt čiernych skládok odpadu - Nízka disciplína obyvateľov pri separovaní komunálneho odpadu - Ohrozenia prírodnými katastrofami v dôsledku zmeny klímy - Dobudovanie infraštruktúry odpadového hospodárstva 		
		Spolupracujúci partneri	BBSK, školy, Rozvojové a konzultačné agentúry			
	Väzba na nadradené a sektorálne stratégie	Väzba na ostatné ciele PHRSR		Očakávaný dopad		
Stratégia	Väzba	Ciele	Väzba	Cieľová skupina	Predpokladaný dopad na cieľovú skupinu	
Partnerská dohoda, Národná stratégia regionálneho rozvoja SR, Program odpadového hospodárstva SR na roky 2021 – 2025, Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019	Priamo a nepriamo prispieva k naplneniu cieľov danej oblasti	Ciele: 2.1, 2.2, 3.1	Nepriamo podporuje naplnenie daných cieľov	Obyvatelia obce, návštevníci obce	Zlepšenie kvality životného prostredia, zlepšenie životnej úrovne obyvateľstva	

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	– 2025, Stratégie environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 a ďalšie sektorové strategické dokumenty					
Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu						
	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Väzba na nadradené stratégie
	Počet opatrení na zmiernenie dôsledkov zmeny klímy	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	2	áno
	Kapacita ČOV	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m ³	Podľa PD	áno
	Počet pripojených domácností na verejnú kanalizáciu	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	130	áno
	Počet opatrení, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na ŽP	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0	3	áno

3.4 Strategický prístup pre dosiahnutie vízie a hlavného cieľa, priorít a systému cieľov PHRSR

Návrh jedného zo štyroch prístupov (ofenzívnej stratégie, defenzívnej stratégie, stratégie spojenectva a stratégie úniku) je výstupom SWOT analýzy. Spravidla je strategický prístup kombináciou viacerých dimenzií stratégie. Stratégia môže byť v tomto zmysle založená na maximalizácii využitia vnútorných zdrojov (ako sú fyzické, nefyzické, alebo organizačné schopnosti, dopyt, jedinečnosť/nahraditeľnosť, vhodnosť, trvácnosť), na využití spolupráce a delby práce medzi partnerov, na zabezpečení udržateľnosti budovaním robustnosti, resp. rozvojom adaptačných schopností a flexibility v dynamicky sa meniacich a ťažko predvídateľných podmienkach, na prioritne uspokojovania dopytu, či na využití najnovších poznatkov, prístupov a technológií. V súčasnosti sa v rámci rôznych prístupov presadzujú integrované prístupy.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

3.5 Partneri pre implementáciu PHRSR a stratégia ich zapojenia

P.č.	Názov	Záujem v konkrétnom projekte v rámci PHRSR	Vyhodnotenie, poznámky
1.	Obecný úrad Tuhár	Výkonný a administratívny orgán	
2.	Aktívni občania	Konzultačný a poradný orgán	
3.	Subjekty pôsobiace v cestovnom ruchu v regióne	Zapojené pri príprave a realizácii nástrojov v oblasti cestovného ruchu	
4.	Zamestnávateľa pôsobiaci v regióne	Spolupráca pri implementácii nástrojov v oblasti zamestnanosti a podnikateľského prostredia	
5.	Susedné obce z regiónu	Spolupráca pri implementácii nástrojov s presahom územia (infraštruktúra, cestovný ruch)	
6.	Rozvojové a konzultačné agentúry	Konzultácia možností získania nenávratných zdrojov pre implementáciu nástrojov.	

4. IMPLEMENTAČNÝ PLÁN A PLÁN MONITOROVANIA

4.1. Nástroje na implementáciu stratégie, postup pri implementácii PHRSR (rozdelenie úloh, činností a zodpovedností, časový harmonogram, implementačná štruktúra vrátane princípov, procesov a systému riadenia implementácie a riadenia rizík)

Nástroje (opatrenia/aktivity/investície/programy/projekty) na dosiahnutie špecifického cieľa

Špecifický cieľ	Nástroj/Aktivita/Projekt	Nositeľ projektu/zodpovednosť	Miesto realizácie	Časový harmonogram	Monitoring / Ukazovatele
1.1	Podpora budovania malých prevádzok	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet podporených prevádzok
1.1	Podpora zamestnanosti a zamestnateľnosti obyvateľov obce	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Zníženie nezamestnanosti (PDU)
1.2	Vybudovanie turistického ubytovania	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet vytvorených lôžok
1.2	Vybudovanie ľudového domu - obecného múzea	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet ľudových domov
1.2	Obstaranie a osadenie elektronickej úradnej tabule	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet funkčných elektronických tabúl
2.1	Vysporiadanie pozemkov pod verejnými priestranstvami (ihrisko, miestne komunikácie)	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet vysporiadaných pozemkov
2.1	Pozemkové úpravy	Obec Tuhár	Tuhár – extravilán obce	2025-2030	Realizované pozemkové úpravy v extraviláne obce
2.1	Obnova cintorína (oplotenie, chodníky)	Obec Tuhár	Tuhár	2025-2030	Obnovený cintorín

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

2.1	Vybudovanie kolumbária	Obec Tuhár	Tuhár	2025-2030	Počet kolumbárií
2.1	Rekonštrukcia a budovanie chodníkov	Obec Tuhár	Tuhár	2023-2030	Dĺžka novovybudovaných alebo zrekonštruovaných chodníkov
2.1	Rekonštrukcia verejného rozhlasu	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Dĺžka zrekonštruovaného miestneho rozhlasu
2.1	Free wifi	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Rozloha obce pokrytá Free wifi
2.1	Obnova mostov vo vlastníctve obce	Obec Tuhár	Tuhár	2025-2030	Počet obnovených mostov
2.1	Rekonštrukcia interiéru KD a OÚ	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Plocha zrekonštruovaných verejných budov
2.1	Rekonštrukcia a doplnenie kamerového systému	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet obnovených a doplnených kamier
2.2	Organizácia kultúrno-spoločenských podujatí	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet zorganizovaných kultúrno-spoločenských podujatí
2.2	Organizácia športových podujatí	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet realizovaných športových podujatí
2.2	Obnova posilňovne	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Obnovená posilňovňa
2.3	Vybudovanie nájomných bytov	Obec Tuhár	Tuhár	2026-2030	Počet nájomných bytov
2.3	Vybudovanie domova sociálnych služieb	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Kapacita DSS
3.1	Obstaranie komunálnej techniky na zber a triedenie odpadov	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Zvýšenie množstva triedeného odpadu
3.1	Vybudovanie zberného dvora	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Zvýšenie množstva triedeného odpadu
3.1	Vybudovanie envirocentra	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Zvýšenie množstva triedeného odpadu
3.2	Vybudovanie rybníka	Obec Tuhár	Tuhár	2025-2030	Počet opatrení na zmiernenie dôsledkov zmeny klímy
3.2	Vybudovanie ČOV	Obec Tuhár	Tuhár	2025-2030	Kapacita ČOV
3.2	Vybudovanie kanalizácie	Obec Tuhár	Tuhár	2025-2035	Počet pripojených domácností na verejnú kanalizáciu
3.2	Zachytávanie dažďových vôd	Obec Tuhár	Tuhár	2023-2030	Počet opatrení na zmiernenie dôsledkov zmeny klímy

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

3.2	Obstaranie elektronabíjacej stanice pre automobily	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet opatrení, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na životné prostredia
3.2	Obstaranie elektroautomobilu pre potreby obce	Obec Tuhár	Tuhár	2024-2030	Počet opatrení, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na životné prostredia
3.2	Obstaranie fotovoltaických panelov na verejné budovy a vybudovanie obecnej fotovoltaickej elektrárne	Obec Tuhár	Tuhár	2023-2030	Počet opatrení, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na životné prostredia

4.2. Systém monitorovania a hodnotenia naplňania PHRSR

Cieľom monitorovania a hodnotenia je zostaviť komplexnú informáciu o tom, ako sa plnia opatrenia navrhnuté v Programe rozvoja obce. Koordinátorom monitorovania je starosta obce. Úlohou koordinátora bude poslať jedenkrát ročne podkladové materiály a monitorovaciu správu vrátane vyhodnotenia merateľných ukazovateľov všetkým členom monitorovacieho výboru (v prípade obce Tuhár Obecnému zastupiteľstvu).

Výstupom bude monitorovacia správa obsahujúca návrh opatrení a aktualizácie PHRSR. Táto bude schvaľovaná obecným zastupiteľstvom. Opatrenia a aktualizácie schválené zastupiteľstvom sa stanú súčasťou Programu rozvoja obce.

Zákon 309/2014 Z. z. upravuje povinnosť obce predkladať Banskobystrickému samosprávnemu kraju správy o plnení Programu rozvoja obce – do 31. 5.

Názov indikátora/ mília/ ukazovateľa efektívnosti	Spôsob monitorovania	Časové body monitorovania	Územná podrobnosť monitorovani a	Zodpovednosť za monitoring
<i>Počet zrealizovaných projektov/nástrojov</i>	<i>Evidencia obce</i>	<i>31.12. v každom roku platnosti</i>	<i>Obec</i>	<i>Starosta obce</i>
<i>Miera plnenia ukazovateľov</i>	<i>Evidencia obce</i>	<i>31.12. v každom roku platnosti</i>	<i>Obec</i>	<i>Starosta obce</i>
<i>Výška preinvestovaných prostriedkov do nástrojov a opatrení</i>	<i>Evidencia obce</i>	<i>31.12. v každom roku platnosti</i>	<i>Obec</i>	<i>Starosta obce</i>

5. PLÁN VYUŽITIA/AKTIVIZÁCIE ZDROJOV VRÁTANE FINANČNÉHO PLÁNU

Plán využitia zdrojov vrátane zostavenia finančného plánu implementácie stratégie je jednou z kľúčových častí podrobného plánu implementácie stratégie. V rámci tejto časti sa stanovujú finančné,

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Ľudské, priestorové, materiálne, prípadne iné zdroje, ktoré sú nevyhnutné pre implementáciu stratégie a zostaví sa plán ich nasadenia v procese implementácie PHRSR vrátane plánu využitia finančných zdrojov. Tieto plány identifikujú objemy finančných a iných zdrojov a alokujú ich podľa účelu, času a miesta ich využitia. Obec Tuhár plánuje na svoje aktivity využiť vlastné zdroje z obecného rozpočtu v kombinácii s možnosťami financovania zo štrukturálnych fondov, fondov Európskej únie a štátnych fondov. V súčasnosti môže obec žiadať o nenávratné finančné prostriedky z operačných programov Programového obdobia 2014 – 2020 do 31.12.2023, ďalej z Plánu obnovy a odolnosti, ktorého cieľom je podporiť reformy a investície pomáhajúce Slovensku dobiehať životnú úroveň priemeru EU (do roku 2026). Od roku 2022 je možné žiadať o finančnú podporu z Operačného programu Slovensko (Programové obdobie 2021 – 2027).

Zdroje finančného zabezpečenia*:

- a. Verejné zdroje:
 - štátny rozpočet,
 - štátne účelové fondy (Environmentálny fond, Štátny fond rozvoja bývania, Recyklačný fond), - rozpočet vyšších územných celkov (VÚC),
 - rozpočet obce.
- b. Iné zdroje:
 - prostriedky fyzických osôb,
 - prostriedky právnických osôb,
 - úvery,
 - príspevky medzinárodných organizácií,
 - iné prostriedky.
- c. Doplnkové zdroje finančného zabezpečenia – finančné prostriedky z Európskej únie (Programové obdobie 2021-2027, Operačný program Slovensko)

Identifikátor	Strategický cieľ	Rok			Predpokladané investície spolu	Zdroje finančného zabezpečenia *
		N	N+1	N+2		
Špecifický cieľ 1.1 Zlepšovanie podmienok pre ekonomickú aktivitu obyvateľov		%	%	%	EUR	
Aktivita	Podpora budovania malých prevádzok		50	50	Podľa potreby	a, b, c
Aktivita	Podpora zamestnanosti a zamestnateľnosti obyvateľov obce	25	25	50	Podľa potreby	a, b, c
Špecifický cieľ 1.2 Budovanie a rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu a propagácia obce						
Aktivita	Vybudovanie turistického ubytovania			100	150 000,00	a, b, c

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Aktivita	Vybudovanie ľudového domu – obecného múzea			100	250 000,00	a, b, c
Aktivita	Obstaranie a osadenie elektronickej úradnej tabule			100	20 000,00	a, b, c
Špecifický cieľ 2.1 Obnova a rozvoj lokálnej infraštruktúry						
Aktivita	Vysporiadanie pozemkov pod verejnými priestranstvami	25	25	50	50 000	a, b, c
Aktivita	Pozemkové úpravy			100		a, b, c
Aktivita	Obnova cintorína (oplotenie, chodníky)			100	200 000	a, b, c
Aktivita	Vybudovanie kolumbária			100	100 000	a, b, c
Aktivita	Rekonštrukcia a budovanie chodníkov		50	50	1 200 000	a, b, c
Aktivita	Rekonštrukcia verejného rozhlasu			100	20 000	a, b, c
Aktivita	Free wifi		100		20 000	a, b, c
Aktivita	Obnova mostov vo vlastníctve obce			100	350 000	a, b, c
Aktivita	Rekonštrukcia interiéru KD a OÚ		100		250 000	a, b, c
Aktivita	Rekonštrukcia a doplnenie kamerového systému		100		35 000	a, b, c
Špecifický cieľ 2.2 Budovanie miestnej komunity						
Aktivita	Organizácia kultúrno-spoločenských podujatí	25	25	50	20 000	a, b, c
Aktivita	Organizácia športových podujatí	25	25	50	5 000	a, b, c

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Aktivita	Obnova posilňovne			100	5 000	a, b, c
Špecifický cieľ 2.3 Rozvoj občianskej vybavenosti						
Aktivita	Vybudovanie nájomných bytov			100	2 000 000	a, b, c
Aktivita	Vybudovanie domova sociálnych služieb			100	1 500 000	a, b, c
Špecifický cieľ 3.1 Zefektívnenie odpadového hospodárstva v obci						
Aktivita	Obstaranie komunálnej techniky na zber a triedenie odpadov		100		230 000	a, b, c
Aktivita	Vybudovanie zberného dvora			100	450 000	a, b, c
Aktivita	Vybudovanie envirocentra		100		198 000	a, b, c
Špecifický cieľ 3.2 Zmierňovanie dôsledkov zmeny klímy a ochrana životného prostredia						
Aktivita	Vybudovanie rybníka			100	1 000 000	a, b, c
Aktivita	Vybudovanie ČOV			100	800 000	a, b, c
Aktivita	Vybudovanie kanalizácie			100	2 000 000	a, b, c
Aktivita	Zachytávanie dažďových vôd			100	400 000	a, b, c
Aktivita	Obstaranie elektronabijacej stanice pre automobily			100	25 000	a, b, c
Aktivita	Obstaranie elektroautomobilu pre potreby obce			100	50 000	a, b, c
Aktivita	Obstaranie fotovoltaických panelov na verejné budovy a vybudovanie fotovoltaickej elektrárne			100	82 000	a, b, c

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

6. RIZIKÁ IMPLEMENTÁCIE A ICH PREVENCIA					
Popis rizika	Väzba rizika na cieľ resp. nástroj implementácie PHRSR	Zhodnotenie významnosti rizika	Opatrenie na zníženie rizika	Spôsob monitorovania a rizika	Zodpovednosť za monitorovanie a realizáciu opatrenia
Finančné	Prioritná oblasť 1, 2, 3	Vysoká	Nedostatok finančných zdrojov na implementáciu	Aktivita obce v oblasti aktivít regionálneho rozvoja, aktívne vyhľadávanie možností nenávratného financovania	Starosta obce
Dosiahnutia merateľných ukazovateľov	Prioritná oblasť 1, 2, 3	Stredná	Nedosaženie stanovených hodnôt merateľných ukazovateľov	Reálne stanovenie plánovaných hodnôt	Starosta obce
Legislatívne	Prioritná oblasť 1, 2, 3	Stredná	Prekážka v aktuálnej platnej legislatíve pri implementácii	Analýza legislatívy pred prípravou programu	Starosta obce
Personálne	Prioritná oblasť 1, 2, 3	Nízka	Nedostatok personálnych kapacít na implementáciu	Analýza trhu práce, expertov, partnerov	Starosta obce

7. RIADENIE IMPLEMENTÁCIE

V systéme riadenia implementácie PHRSR musí byť predovšetkým presne definovaná úloha jednotlivých subjektov zapojených do realizácie PHRSR, ako aj pravidlá a procesy riadenia implementácie stratégie. V základnej riadiacej štruktúre implementácie stratégie sú diferencované orgány s riadiacou, výkonnou a kontrolnou funkciou. Jednotlivým orgánom riadiacej štruktúry je stanovená ich úloha, právomoci a zodpovednosti. V rámci riadiacej štruktúry implementácie PHRSR využívajú štruktúry spolupráce, ktoré sa osvedčili vo fáze tvorby PHRSR, aby sa zabezpečila kontinuita strategického plánovania.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Názov štruktúry kontroly implementácie PHRSR	Úlohy a kompetencie v rámci implementácie PHRSR		
<i>Zastupiteľstvo</i>	Schvaľovanie PHRSR, prehodnocovanie potreby jeho aktualizácie, monitoring, tvorba projektových zámerov		
<i>Iné stále orgány, kontroly, riadenia a koordinácie v území</i>	Kontrolór obce – kontrola plnenia cieľov, kontrola súladu rozpočtu s PHRSR Tuhár		
Názov štruktúry riadenia implementácie PHRSR	Členovia a ich funkcie	Popis kompetencií štruktúry implementácie pri implementácii PHRSR	Popis princípov práce štruktúry implementácie, organizácie práce a rozhodovacích procesov
<i>Riadiaci výbor</i>	Starosta a obecné zastupiteľstvo	Rozhoduje, presadzuje, zadáva úlohy, lobuje smerom k nadriadeným orgánom a zabezpečuje všeobecnú podporu realizácie plánu	Zasadá minimálne 1 krát štvrťročne. Každý člen by mal mať kompetenciu prijať rozhodnutie a mal by zohrávať významnú úlohu v živote obce tak, aby mohol intervenovať pri realizácii a riešiť vznikajúce problémy.
Názov výkonnej štruktúry v procese implementácie PHRSR	Členovia a ich funkcie	Popis kompetencií štruktúry implementácie pri implementácii PHRSR	Popis princípov práce štruktúry implementácie, organizácie práce a rozhodovacích procesov
<i>Koordinátor tvorby stratégie</i>	Ing. Milan Haluška EVS Novohrad, Tomášovce	Na základe aktuálnej metodiky a platnej legislatívy koordinuje proces tvorby dokumentu PHRSR a spracováva dokument	Usmerňuje a koordinuje činnosti, aby proces aj výstup boli v súlade s aktuálnou metodikou a platnou legislatívou
<i>Tím pre koordináciu implementácie</i>	Starosta obce, Obecný úrad Tuhár – administratíva	Podieľajú sa na realizácii jednotlivých nástrojov a monitoringu PHRSR. Spracujú hodnotiacu správu. Poskytujú technickú a administratívnu podporu procesom.	Podporná štruktúra pre ostatné štruktúry v procese prípravy a realizácie PHRSR. Dodáva informácie pre potreby implementácie a hodnotenia PHRSR.

8. ODPORÚČANIA A POŽIADAVKY VYPLÝVAJÚCE ZO SPRACOVANIA PHRSR

8.1. Odporúčania a požiadavky vyplývajúce zo spracovania PHRSR pre nadradené a nižšie úrovne strategického riadenia

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce je program na najnižšom stupni verejnej správy, preto z neho nevyplývajú žiadne odporúčania na nižšie úrovne strategického riadenia.

Pri spracovaní PHRSR Tuhár sa vychádzalo zo strategických dokumentov na nadradených úrovniach, ktoré boli zohľadnené. Žiadame, aby sa pri aktualizácii strategických dokumentov prihliadalo na prijaté PHRSR na najnižších úrovniach, nakoľko tieto sú ľuďom najbližšie.

8.2. Odporúčania a požiadavky pre partnerské a spolupracujúce subjekty

- Obecný úrad Tuhár – výkonný orgán, administratívny orgán. Požaduje sa aby vytváral technické a administratívne zázemie pre implementáciu a monitoring PHRSR*
- Aktívni občania - konzultačný a poradný orgán pri implementácii špecifických nástrojov PHRSR. Požaduje a očakáva sa podávanie pripomienok a návrhov k realizácii PHRSR počas jeho implementácie. Zároveň sa požaduje aktívny prístup pri realizácii jednotlivých nástrojov.*
- Subjekty pôsobiace v cestovnom ruchu v regióne – zapojené pri príprave a realizácii nástrojov v oblasti cestovného ruchu. Požaduje poradenstvo a spolupráca aj počas implementačnej fázy.*
- Rozvojové a konzultačné agentúry – konzultácia možností získania nenávratných zdrojov pre implementáciu nástrojov. Očakáva sa aktívna spolupráca a výmena informácií najmä v oblasti možností získavania nenávratných zdrojov.*
- Zamestnávateľia pôsobiace v regióne – Očakáva sa najmä spolupráca pri implementácii nástrojov v oblasti zamestnanosti a podnikateľského prostredia.*
- Susedné obce z regiónu – Očakáva sa najmä spolupráca pri implementácii nástrojov s presahom územia (infraštruktúra, cestovný ruch)*
- Orgány štátnej správy a regionálnej samosprávy – Očakáva sa spolupráca a konzultácie pri realizácii a implementácii nástrojov. Očakáva sa tiež profesionálny a ústretový prístup pri schvaľovacích a povoľovacích konaniach.*

8.3. Záverečná správa

Program rozvoja obce Tuhár nie je statický, práve naopak ide o živý dokument. Jeho realizácia musí byť spoľahlivo sledovaná. Vzhľadom na to, že tento strategický dokument vznikol v období poznačenom rozsiahlou pandémiou ochorenia Covid-19 a vojnovým konfliktom na Ukrajine, pričom dopady týchto udalostí, či už ekonomické alebo sociálne, môžeme len odhadovať, je jednoznačné, že PHRSR Tuhár musí byť podľa potreby dopĺňovaný a aktualizovaný. Neistota, ktorú obec prežíva sústreďuje prioritu na základné samosprávne funkcie, nechceme však, aby rozvojové a investičné priority stagnovali.

Pri aktualizáciách je dôležité, aby bolo zachované smerovanie načrtnuté v tomto dokumente, ktoré vzniklo na základe konsenzu s využitím zapojenia širokej verejnosti. V prípade, ak vznikne nová spoločenská potreba, objavia sa „nové projekty“, mali by prejsť štandardizovanou procedúrou prípravy a pripomienkovania. Až následne by mali byť zaradené do aktualizovaného programu. Je na všetkých aktéroch podieľajúcich sa na plánovaní, aby prispeli svojim dielom k tomu, aby nástroje (projekty) v rámci jednotlivých prioritných oblastí boli zrealizované.

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

9. VYUŽITÉ LITERÁRNE ZDROJE A INÉ ZDROJE
Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja v. 1.0.4.
Program rozvoja obce Tuhár 2016 – 2023
Štúdia uskutočniteľnosti trás k turistickým atraktivitám v regióne destinácie Turistický Novohrad a Podpoľanie
VÝROSTOVÁ, Eva, 2010. Regionálna ekonomika a rozvoj. Bratislava: IURA Edition. ISBN 978-80-8078-361-7
www.beiss.sk
www.oma.sk
www.tuhar.sk
www.upsvr.gov.sk
https://zbgis.skgeodesy.sk/
http://datacube.statistics.sk/
www.statistics.sk
10. PRÍLOHY
1. Dotazník
2. Vzor monitorovacej správy

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Príloha č. 1

Vážení obyvatelia obce.

Obec Tuhár v spolupráci s EVS Novohrad pripravuje program rozvoja obce (PRO) na nasledujúce programové obdobie 2021 – 2027. Ide o strategický rozvojový dokument, ktorý má byť nositeľom rozvojovej politiky obce a má vychádzať z predstáv jej vedenia a predstáv jej obyvateľov. Spracovaním PHRSR dáva obec najavo záujem o svoju budúcnosť, ako aj budúcnosť svojich obyvateľov.

Obyvatelia obce majú možnosť zapojiť sa priamo so svojimi nápadmi do tvorby PRO a to prostredníctvom tohto anonymného dotazníka. Jeho cieľom je zmapovať Vaše potreby, názory a predstavy pre účely krajšieho a plnohodnotného života v obci.

Dotazník v elektronickej podobe nájdete na našej webovej stránke www.tuhar.sk. Pokiaľ chcete dotazník odovzdať v papierovej forme, urobte tak v podateľni obecného úradu najneskôr do **16.09.2022**

Ďakujeme!

DOTAZNÍKOVÉ OTÁZKY

Odpovede označte vyberte vždy len jednu možnosť!

1. Aký je Váš vek?

- 15 – 19 rokov 20 – 29 rokov 30 – 39 rokov 40 – 49 rokov
 50 – 59 rokov viac ako 60 rokov

2. Ako dlho žijete v obci?

- 0 -5 rokov 6 -10 rokov 11 – 20 rokov viac ako 20 rokov

3. Aké je Vaše najvyššie dosiahnuté vzdelanie?

- základné stredná škola bez maturity stredná škola s maturitou
 vysokoškolské I. stupňa vysokoškolské II. stupňa vysokoškolské III. stupňa

4. Aké je Vaše sociálne postavenie?

- zamestnanec
 nezamestnaný
 nezamestnaný, ale zapojený do činností UPSVaR (aktivačné práce, malé obecné práce)
 podnikateľ / živnostník
 starobný dôchodca
 materská / rodičovská dovolenka
 študent
 iné

5. Kde pracujete?

- v obci dochádzam do susednej obce dochádzam do mesta

6. Aký je hlavný dôvod, prečo bývate v obci?

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

- narodil/a som sa tu
- vyrastal/a som tu
- priženil / „privydala“ som sa sem
- pracujem tu
- mám rád / rada život na vidieku
- iné

7. Aké je zloženie Vašej domácnosti?

- jednotlivec obaja rodičia s dieťaťom / deťmi
- manželia bez detí, resp. deti sú dospelé a žijú inde viacgeneračná domácnosť

8. Kde navštevuje Vaše dieťa jasle / škôlku / školu? (ak nemáte deti, otázku preskočte)

- navštevuje zariadenie v obci dochádza do susednej obce
- dochádza do mesta býva na internáte

9. Akým spôsobom dochádzate Vy alebo Vaše dieťa do práce / školy?

(Odpovedajte, ak Vy alebo vaše dieťa musíte za prácou / školou dochádzať. Ak nemusíte, otázku preskočte)

- autom autobusom vlakom iné

10. Ste spokojný s množstvom spojov, ktorými sa viete dostať z obce?

- Áno Nie, uved'te dôvod
.....

11. Aký prvok infraštruktúry Vám v obci chýba resp. je nejaký existujúci prvok dopravno-technickej infraštruktúry, ktorý potrebuje rekonštrukciu alebo je potrebné ho dobudovať? (aj viaceré možnosti)

- kanalizácia vodovod elektrické siete plynofikácia
- telekomunikácie chodníky tepelné hospodárstvo
- odpadové hospodárstvo cestná sieť a dopravné systémy
- iné

12. Ste spokojný s občianskou vybavenosťou v obci?

- spokojný čiastočne spokojný nespokojný

13. Chýba Vám v obci nejaká služba za ktorou musíte často dochádzať? Ak áno, aká?

- Áno..... Nie

14. Potreboval by nejaký člen Vašej rodiny sociálne služby priamo v obci? (Formou domova dôchodcov, pomoc sociálneho pracovníka priamo doma a pod.)

- Áno..... Nie

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

15. Ste spokojný s dostupnosťou služieb všeobecného lekára v obci alebo v jej blízkom okolí?

Áno Nie

16. Triedite odpad?

Áno Nie

17. Ste dostatočne informovaný o dianí v obci?

Áno Nie

18. Akým spôsobom Vás obec informuje o dianí vo Vašej obci? (aj viaceré možnosti)

miestny rozhlas webová stránka miestne noviny

19. Trávite svoj voľný čas v obci? Ak áno, ako?

Áno..... Nie

20. Je v obci dostatok možností pre voľnočasové aktivity pre deti?

Áno Nie

21. Je v obci dostatok možností pre voľnočasové aktivity pre mládež?

Áno Nie

22. Ako ste si zriadili internetové pripojenie?

Od poskytovateľa, ktorý má svoju sieť priamo v obci od iného poskytovateľa

23. Keby ste mali ukázať novému návštevníkovi resp. obyvateľovi iného kraja/ okresu obec, kam by ste ho vzali?

.....

24. Aká je podľa Vás kvalita života v obci?

Veľmi dobrá dobrá priemerná zlá

25. Plánujete ostať bývať v obci? Ak nie, čo by Vás presvedčilo ostať?

Áno Nie

26. Máte nejaký podnikateľský zámer, ktorý by sa dal v obci realizovať? Ak áno, stručne ho popíšte.

Áno Nie

.....
.....

27. Na ktoré 3 oblasti rozvoja obce by sa mala samospráva v budúcnosti sústrediť?

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

- vytvorenie lepších podmienok pre rodiny s deťmi
- dopravná infraštruktúra
- obnova a budovanie chodníkov
- informovanosť v obci
- kvalita služieb obecného úradu
- kultúrny a spoločenský život
- verejná zeleň
- odpadové hospodárstvo
- služby a občianska vybavenosť
- požiarna ochrana
- iné , špecifikovať

28. Priestor pre ďalšie návrhy na zlepšenie života v obci neobsiahnuté v otázkach:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ďakujeme za Vašu účasť!

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

Príloha č. 2

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Tuhár 2023 - 2030

Monitorovacia správa
Hodnotenie ukazovateľov plnenia strategických cieľov

V Tuhári, dňa

Vypracoval:

Schválil:

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

PRIORITNÁ OBLASŤ	1. Hospodárska					
Špecifické ciele	Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu					
<i>1.1 Podpora hospodárskeho rastu obce</i>	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Interpretácia (nárast, stagnácia, pokles)
	Počet podporených prevádzok	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Zníženie nezamestnanosti (PDU)	Výsledok	ÚPSVaR SR	13,12%		
<i>1.2 Budovanie a rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu a propagácia obce</i>	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanie	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Interpretácia (nárast, stagnácia, pokles)
	Počet vytvorených lôžok	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Počet ľudových domov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	Počet funkčných elektronických tabúl'	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
Popis kvalitatívneho stavu plnenia opatrení Cieľa 1	<i>Popis k hodnoteným ukazovateľom s konštatovaním kvalitatívneho posunu príp. dovysvetlenie neplnených ukazovateľov (prečo nedošlo k plneniu) a plnených ukazovateľov (kde nastal najvýznamnejší posun resp. čo sa preukázalo počas obdobia ako najvýznamnejšie) Popíšte nielen výsledky ale aj dopady aj mimo opatrenia</i>					
PRIORITNÁ OBLASŤ	2. Spoločenská					
Špecifické ciele	Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu					
2.1 <i>Obnova a rozvoj lokálnej infraštruktúry</i>	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanom	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Interpretácia (nárast, stagnácia, pokles)
	Počet vysporiadaných pozemkov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Realizované pozemkové úpravy v extraviláne obce	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Obnovený cintorín	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Počet kolumbárií	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Dĺžka novovybudovaných alebo	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m		

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	zrekonštruovaných chodníkov					
	Dĺžka zrekonštruovaného miestneho rozhlasu	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m		
	Rozloha obce pokrytá Free Wifi	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	9 000 m ²		
	Počet obnovených mostov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Plocha zrekonštruovaných verejných budov	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m ²		
	Počet obnovených alebo doplnených kamier	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
Špecifické ciele	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanom	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Interpretácia (nárast, stagnácia, pokles)
2.2 <i>Budovanie miestnej komunity</i>	Počet zorganizovaných kultúrno-spoločenských podujatí	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Počet zorganizovaných	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

	športových podujatí					
	Obnovená posilňovňa	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
Špecifické ciele	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanom	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Interpretácia (nárast, stagnácia, pokles)
2.3 Rozvoj občianskej vybavenosti	Počet nájomných bytov	Výsledok	Evidencia obecný úrad	0		
	Kapacita DSS	Výsledok	Evidencia obecný úrad	0		
Popis kvalitatívneho stavu plnenia opatrení Cieľa 2	<i>Popis k hodnoteným ukazovateľom s konštatovaním kvalitatívneho posunu príp. dovysvetlenie neplnených ukazovateľov (prečo nedošlo k plneniu) a plnených ukazovateľov (kde nastal najvýznamnejší posun resp. čo sa preukázalo počas obdobia ako najvýznamnejšie) Popíšte nielen výsledky ale aj dopady aj mimo opatrenia</i>					
PRIORITNÁ OBLASŤ	3. Environmentálna					
Špecifické ciele	Indikátory viažuce sa ku špecifickému (operatívne) cieľu					
3.1 Zefektívnenie odpadového hospodárstva	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanom	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Interpretácia (nárast, stagnácia, pokles)
	Zvýšenie množstva triedeného odpadu	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	81,29%		
Špecifické ciele	Názov indikátora	Typ indikátora	Dátový set pre jeho monitorovanom	Vstupná hodnota	Cieľová hodnota	Interpretácia (nárast, stagnácia, pokles)

Obec Tuhár
Obecný úrad, Tuhár 56, 985 12 Tuhár

3.2 <i>Znižovanie dôsledkov zmeny klímy a ochrana životného prostredia</i>	Počet opatrení na zmiernenie dôsledkov zmeny klímy	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Kapacita ČOV	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0 m ³		
	Počet pripojených domácností na verejnú kanalizáciu	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
	Počet opatrení, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na ŽP	Výsledok	Evidencia OÚ Tuhár	0		
Popis kvalitatívneho stavu plnenia opatrení Cieľa 3	<i>Popis k hodnoteným ukazovateľom s konštatovaním kvalitatívneho posunu príp. dovysvetlenie neplnených ukazovateľov (prečo nedošlo k plneniu) a plnených ukazovateľov (kde nastal najvýznamnejší posun resp. čo sa preukázalo počas obdobia ako najvýznamnejšie) Popíšte nielen výsledky ale aj dopady aj mimo opatrenia</i>					